

ISLAND

PRŮVODCE

Text: Simona Kidlesová a Jiří Špaček
Fotografie: Vladimír Černý a reklamní materiály
Vydala: SW Travel, v. o. s., v roce 2014
E-mail: info@swtravel.cz
Vydání první

© SW Travel, v. o. s., 2014

A – PÊLE MÊLE NA ÚVOD

Island se přes svou dlouhou historii zjevil světu prakticky až po 2. světové válce. Do té doby byl zapadlou zemí kdesi na konci světa na dalekém severu. V roce 1944 se však zbavil zbytků závislosti na Dánském království, které mu zůstaly po získání samostatnosti roku 1918. Dánsko po okupaci Německem nemohlo vůči ostrovu plnit ani své poslední povinnosti. Nemohlo totiž odpovídat za jeho zahraniční politiku ani zajišťovat ochranu islandských vod a dánský král již nemohl být ani formálně hlavou státu.

Vlajka Islandské republiky

Ve státním znaku střeží islandskou vlajku čtyři ochránci na lávovém kameni, býk, orel, drak a gigant

Nezávislá Islandská republika se rychle postavila na vlastní nohy. Byla přijata do OSN a ačkoli nemá vlastní armádu, stala se zakládajícím členem NATO. Svou ekonomiku podpořila vstupem do EHS a je také členem OECD a OBSE. Islandčané začali cestovat za hranice a zahraniční návštěvníci záhy objevili neobyčejné přírodní krásy ostrova. Do té doby neznámý ostrov se studeným jménem v blízkosti polárního kruhu se stal turisticky velmi atraktivním cílem, který dostal řadu přídomek. Turisticky je nejčastěji označován jako ostrov ohně a ledu díky ledovcům a různým formám projevů vulkanické činnosti. Zeměpisně je ostrovem na konci Evropy. Jeho nejzápadnější mys Bjarntangar je totiž označován za nejzápadnější bod Evropy, pokud nepočítáme portugalský ostrov Flores v Azorském souostroví uprostřed Atlantského oceánu. Kromě politických a kulturních vazeb však příslušnost Islandu k Evropě tak jasná není. Vždyť je od Norska na evropské pevnině vzdálen téměř 1 000 km, bližší Faerské ostrovy od něj leží 420 km jihovýchodně a 800 km je vzdáleno Skotsko. Naproti tomu Grónsko, jehož příslušnost k severoamerickému kontinentu nikdo nezpochybňuje, se nachází pouhých 300 km na západ.

Z hlediska geologie je Island vlastně „puklý ostrov“, neboť jím od jihozápadního poloostrova Reykjanes k severovýchodnímu poloostrovu Melrakkaslétta prochází zlom v zemské kůře mezi kontinentálními deskami americkou a euroasijskou, které se od sebe vzdalují rychlostí asi 1 cm ročně, a tato puklina je v některých místech zjevná i na zemském povrchu. I tuto skutečnost Islandčané dokázali využít jako turistickou atrakci, když u Hafniru na poloostrově Reykjanes postavili most či spíše lávku mezi Evropou a Amerikou a o jeho návštěvě vydávají certifikát podobně jako o návštěvě severního polárního kruhu na ostrově Grímsey.

Z hlediska ekologického je Island znám jako ostrov bez komínů a proto je obdařen jedním z nejčistších prostředí na světě. Není tu totiž prakticky co spalovat. Nerostou zde stromy a neexistují zdroje fosilních paliv. Veškeré pohonné hmoty a řadu dalších komodit je nutno dovážet. Islandčanům však chybějící zdroje energie bohatě nahrazuje příroda. Termální prameny, které jsou prakticky na celém ostrově, jsou využívány k vytápění a elektřinu tu vyrábějí elektrárny geotermální i vodní, pro něž byla na vodnatých tocích stékajících z ledovců ve vnitrozemí k moři vybudována řada velkých přehradních nádrží.

Island je po Velké Británii druhým největším evropským ostrovem, přestože je jen o třetinu větší než Česká republika. Počet jeho obyvatel však zhruba odpovídá Ostravě. Malý národ za 70 let své nezávislosti dokázal velké dílo. Uvědomil si bohatství a krásy své přírody, systematicky buduje podmínky pro rozvoj turistického ruchu, ale zároveň pečuje o zachování jedinečného ostrovního prostředí. Prakticky v každém sídelním celku najdeme ubytovací kapacity různého druhu a potřebné služby včetně čerpadel pohonných hmot. Okružní silnice vybudovaná v náročném terénu obepíná celý ostrov a zpřístupňuje turisticky zajímavá místa. Tato silnice a silnice označené dvojmístným či trojmístným číslem mají asfaltový nebo šterkový povrch a jsou sjízdné pro běžná motorová vozidla. Pokud je před číslem silnice uvedeno písmeno F nebo jde o silnice neoznačené, je vjezd na ně určen pouze vozidlům s terénní úpravou, tedy zvýšeným podvozkem a pohonem všech kol, a jen v letní sezóně. Jen hrubě upravený povrch tu totiž tvoří i větší kameny, lávová pole a především jsou na nich brody různé kolísající hloubky se zrádným dnem. V opuštěných oblastech centrální Vysočiny a na poloostrově Hornstrandir pak komunikace zcela chybí.

Letecké spojení Islandu se světem zajišťuje moderní letiště Leifur-Eiríksson-Airport v Keflavíku na jihozápadě ostrova, vzdálené asi 50 km od metropole Reykjavíku. Námořní spojení s Evropou,

zejména pro ty, kdo chtějí na Island přepravit vlastní vozidlo, zajišťuje v letní sezóně trajekt faerské společnosti každý týden. Vyplouvá ze severodánského přístavu Hanstholm do Seyðisfjörðuru na východě Islandu vždy se zastávkou v Tórshavnu na Faerských ostrovech, odkud případně absolvuje ještě odbočku do norského Bergenu nebo na skotské Shetlandy. Cesta trvá nejméně tři dny, s odbočkami dvakrát tolik.

Island je členem tzv. Schengenského prostoru, v němž jsou zrušeny hraniční kontroly, takže pro vstup do země je třeba jen platný cestovní doklad. O to přísnější jsou kontroly celní, neboť Island úzkostlivě chrání své prostředí zcela zakazuje dovoz čerstvých potravin, především masa, mléka a výrobků z nich. Bez výjimky je zakázán také dovoz živých zvířat. Jen se stanoveným omezením na osobu je možno dovážet ostatní potraviny, alkohol a cigarety, zvláštní podmínky jsou stanoveny pro dovoz rybářského a jezdeckého náčiní.

Island není levná země. Národní měnou je islandská koruna (ISK), v roce 2014 odpovídala 1 ISK asi 0,18 Kč. Do hodnoty 100 ISK jsou raženy mince, bankovky jsou vydávány v hodnotách 500 až 10 000 ISK. Na Islandu je však velmi rozvinuto výhodné používání platebních karet, a to i ve zcela malých obchodech a provozovnách a při malých platbách.

Dlouhou dobu vedl Island mezinárodní spory o tradiční lov velryb, především plejtváků malých a plejtváků myšoků, který pod vlivem celosvětových protestů klesl na minimum. Místo lovu velryb byla však nalezena lukrativní náhrada, která se projevila jako rychle rostoucí odvětví turistiky. Z řady islandských přístavů jsou totiž pořádány plavby, jejichž účelem je pozorování velryb. Tak se úspěšně rozšířila tradiční nabídka výletů za pozorování mořského ptactva a tuleňů.

Turistům nabízí Island širokou škálu možností. Kromě cestování po ostrově autem, autobusem, příp. vnitrostátními letadly je tu organizována pěší turistika, vyjížďky na islandských koních, na ledovcích též jízdy na sněžných skútrech nebo na saních tažených psy a rafting na divokých ledovcových řekách. Téměř v každém sídelním celku jsou k dispozici termální bazény a sauny. Oblíbené je rybaření, k němuž je však na vnitrozemských tocích a plochách třeba povolení, zdarma je pouze na mořském pobřeží nebo přímo na moři. Rychle se rozšiřují také možnosti sportovního vyžití, zejména golfu. Turistická sezóna je tu však omezena na krátké letní období od konce května do počátku září.

Politickou zajímavostí Islandu je skutečnost, že za 70 let jeho nezávislosti je ve funkci prezidenta teprve pátá osobnost, ačkoli funkční období je jen čtyřleté. Do této především reprezentativní funkce jsou totiž voleny velmi vážené osobnosti opakovaně i třikrát nebo čtyřikrát. Island nejvíce zviditelnila jako prezidentka čtyřikrát zvolená Vigdís Finnbogadóttir v letech 1980-1996, v civilu ředitelka divadla. Současný prezident, politolog a ekonom Ólafur Ragnar Grímsson (*1943) zahájil roku 2012 již své páté funkční období.

Nakonec ještě jedna poznámka: dvojhlaska „th“, která je v této publikaci stejně jako v jiných textech používána v názvech lokalit jako je islandské památné místo Thingvellir, největší jezero Thingvallavatn nebo nejdelší řeka Thjórsá, je náhražkou za islandskou hlásku „þ“, kterou jiné jazyky neznají. Na Islandu tedy najdeme tyto názvy psané jako Þingvellir, Þjórsá, apod. Další informace o islandštině jsou uvedeny v oddíle I (Jazyk).

Základní informace o Islandu

Rozloha: 103 000 km²

Počet obyvatel: 325 000

Státní zřízení: parlamentní republika

Oficiální název: Islandská republika (Lýðveldið Ísland)

Hlava státu v roce 2014: prezident Ólafur Ragnar Grímsson

Vlajka: modrá s bílým skandinávským křížem a menším červeným křížem uvnitř kříže bílého

Hlavní město: Reykjavík

Úřední jazyk: islandština

Jiné užívané jazyky: angličtina, dánština, němčina

Měna: islandská koruna (ISK) – zlomky koruny (aurar) se již nepoužívají

Náboženství: protestantské, převážně luteránské (95 %)

Národnostní složení: Islandčané (96 %)

Nejvyšší hora: Hvannadalshnúkur (2 110 m n. m.)

Nejdelší řeka: Thjórsá (230 km)

Největší přírodní jezero: Thingvallavatn (84 km²)

Nejvyšší vodopád: Morsárfoss (227 m)

Členství v mezinárodních organizacích: OSN, NATO, EHS, OECD, OBSE, Schengenská dohoda

Časový posun oproti ČR: -1 hodina v zimě, -2 hodiny v létě (Island nepoužívá letní čas)

Mezinárodní předvolba: +354

Internetová doména: .is

Honorární konzulát Islandské republiky v ČR: Karlova 20, 110 00 Praha 1, tel. 222 221 218

Honorární konzulát ČR na Islandu: Katrínartúni 2, 16 fl., 105 Reykjavík, tel. +354/5870860

B – GEOGRAFIE

Island je nejsevernější zemí Evropy, rozprostírá se na ostrově v Atlantském oceánu přesně pod polárním kruhem. Jeho rozloha je 102 928 km², z ní je kolem 1 000 km² kultivováno, 20 000 km² tvoří pastviny, 12 000 km² je pokryto ledovcovými poli, 3 000 km² jezery, 11 000 km² lávovými poli, písčné pouště zabírají 4 000 km² a 52 000 km² představují pustiny.

Island je jedním z největších ostrovů v severním Atlantiku a leží mezi 63° 24' a 66° 33' severní šířky a mezi 13° 30' a 24° 32' západní délky. Nejdelší vzdálenost od severu k jihu je kolem 300 km a od západu na východ kolem 500 km. Jeho pobřežní linie měří asi 6 000 km a nejkratší vzdálenost k jiné zemi je 286 km ke Grónsku na západě, 795 km ke Skotsku na jihovýchodě a 950 km k Norsku na východě. Leží téměř na poloviční cestě mezi New Yorkem a Moskvou. Rozdělení 12. poledníkem geograficky umísťuje Island spíše do západní než do východní polokoule, ale historicky a etnicky je považován za evropský. Poté, co v roce 1867 koupily Spojené státy od Ruska Aljašku, tehdejší ministr zahraničí Spojených států William H. Seward předpovídal, že získají také Island. Na to Islandané reagovali s humorem, že od té doby, co Island objevil Severní Ameriku, musí být bota na druhé noze.

Island je planina s průměrnou výškou 610 m n. m. s ohromnými ledovcovými poli pokrývajícími jeho nejvyšší části, největším z nich je ledovec Vatnajökull na jihovýchodě. Pobřeží ostrova je zoubkováno hlubokými fjordy a zátokami, především na východě a severozápadě, nejvíce osad je pak právě na pobřeží. Jižní pobřeží je nízko položené a bez přirozených přístavů. Pro ostatní pobřeží jsou charakteristické příkré útesy. Je tu mnoho horkých pramenů, gejzírů, ledovcem vymletých údolí a kolem 200 sopek, z nichž některé jsou ještě činné. Horké prameny jsou používány pro levné vyhřívání a zavlažování. Polární kruh protíná ostrov Grímsey na sever od Islandu. Vnitrozemní náhorní planina je obklopena vysokými horami, nejvyšší z nich je Hvannadalshnjúkur pod ledovcem Öraefajökull (2 110 m n. m.). Ve starších mapách a textech je uváděna výška 2 119 m n. m., která byla opravena novým měřením.

Počet obyvatel ostrova nyní již přesahuje 320 000, většina z nich žije na jihozápadě a ostatní jsou řídce roztroušeni podél pobřežních nížin. Hustota osídlení je asi 2,5 obyvatele/km². Island má jednu z největších porodností. Díky staleté izolaci zůstává populace vysoce stejnorodá.

C – PODNEBÍ

Island má chladné a mírné podnebí s velmi proměnlivým počasím. I když je podnebí směsicí polárního a mírného, vzhledem k zeměpisné šířce je zcela mírné. Golfský proud totiž zadržuje ledy, aby pronikaly do oceánu, ale chladné, krátké léto omezuje obdělávání půdy. Průměrný roční spad srážek v Reykjavíku je 85 cm. Na západě je podnebí vlhké, na severu a východě zase polární a tundrového charakteru. V Reykjavíku kolísá v lednu průměrná teplota od -2°C do $+2^{\circ}\text{C}$, letní teplota v červenci se pohybuje od 9°C do 14°C .

Proměnlivost počasí je tak velká, že v relativně krátké době může být pošmourno, větrno, slunečno, mženi, bezvětří, deštivo nebo jasno. V létě tu jsou neočekávané prudké lijáky a bouřky. V zimě je to ale o něčem jiném, neboť prší téměř horizontálně. Silné vichřice vedou déšť proti domům, oknům, autům a lidem. Například návětrné oblasti na jihu dostávají kolem 2 000 mm srážek, vnitrozemí a západ 600 až 700 mm, ale sever jen 250 mm.

Zuřivé zimní větry mají často rychlost hurikánu. Když vítr vane k pevnině, nese s sebou spršky slané mořské vody. Když vítr vane směrem k moři, nese s sebou písek a prach, který se prohání ulicemi a vniká i do domů. Řítí se údolími a přes náhorní plošiny, jsou zde bičující gigantické písečné bouře a vánice. Srážejí křehké nížiny ještě více do země. Vytrhávají stromy a sloupy, mění parkoviště a náměstí v laguny. V lednu a v únoru, v nejchmurnějších a nejhorších měsících roku, kdy sníh nahrazuje déšť, může tento stav trvat dva až tři týdny, zatažená obloha splývá se zemí a vytváří deprimující povětrnostní podmínky.

Ve vyšších polohách a v hornatých oblastech ve vnitrozemí může ležet po celé léto sníh. V zásadě platí, že pro porovnání se středoevropskými klimatickými podmínkami je ke stejné nadmořské výšce nutno připočítat 2 000 m.

Pozitivem je, že ať přijde jakákoliv zima, přístavy nikdy nezamrzají. Pouze k severu a severovýchodu mohou příležitostně připlout ledové kry z polárních částí oceánu. Na jihu a západě jsou vzácné mlhy, pověstné jsou však ve fjordech na východě. Vznikají tím, že se srazí proudící chlad z polárních oblastí s teplejšími vodami východního pobřeží.

Takové proměnlivé klima nenapomáhá růstu rostlin. Vegetace se omezuje na mech, lišejníky, křoví, zakrslé břízy a trávu. Březové lesy pokrývaly v době osidlování ostrova velkou část země, ale byly systematicky odstraňovány osadníky a ničeny okusem ovcí.

Dalším produktem divokých klimatických podmínek jsou půdní eroze. Led, vítr a přílišné spásání mají za následek zpuštění a ztenčení půdy. V roce 1971 schválil parlament zákon o zachování přírody. Tím se pokusil zachovat přírodní procesy podle jejich vlastních zákonitostí a předejít poškozování přírody.

Důsledkem eroze jsou i divoké skalní průrvy u Akureyri na severu ostrova

D – GEOLOGIE

Geologicky je Island jednou z nejmladších zemí a v Evropě vůbec nejmladší. Všechny jeho topografické rysy, stejně jako hory, jsou vulkanického původu, nejstarší z nich z poloviny čtvrtohor, přibližně z období před 16 milióny lety. Nejstarší části země jsou na východě, středním severu a jihozápadním či západním pobřeží. Jsou to vrstvené čediče z nejstarších čtvrtohor, tedy z doby asi před 50 milióny lety. Islandská vnitrozemní náhorní planina je stará asi 20 miliónů let.

Důvodem těchto věkových rozdílů je proudění v zemském plášti. Vnější části jsou stlačeny ze dvou vrstev, a to zemské kůry a vrstvy ležící pod ní. Tyto dvě vrstvy jsou asi 800 km silné. Horní část pláště je trochu plastická. Zemská kůra oceánu je z tvrdého a těžkého čedičového materiálu, žulový materiál pak tvoří základ pro kontinentální masy. Nejvyšší část pláště a nejnižší část zemské kůry spolu tvoří litosféru, která je silná asi 80 km.

Litosféra je rozdělena do mnoha větších a menších kontinentálních desek, které se mohou navzájem pohybovat. Jsou dva typy pohybu, buď se pohybují odděleně nebo se tlačí navzájem. Proč se tyto desky pohybují, není dodnes zcela jasné. Když se pohybují samostatně, vytvářejí novou zemskou kůru podél jednolitého středoocéánského hřebenu, a když tlačí jedna proti druhé, tak se jedna deska dostává pod druhou a vzájemně se zatlačují do pláště. Při prvních pohybech, kdy se desky odtahovaly od sebe, se vylilo magma mezi hranice desek a pohyby tak způsobovaly vulkanické erupce. Pozdější pohyby, kdy se desky navzájem tlačily, byly vytvořeny hory a zlomy a způsobovaly zemětřesení. Teorie kontinentálního hromadění je známa jako desková tektonika. Charakteristikou těchto hřebenů, které jsou ohromnými horami na dnech mnoha oceánů, jsou častá zemětřesení a vulkanismus.

Jedním z největších středoocéánských hřebenů je hřeben středoatlantský, který vybíhá na jihu od Antarktidy k Azorám, prochází Islandem ve směru od jihozápadu k severovýchodu a pak pokračuje k ostrovu Jan Mayen. Pozdější geologický výzkum prokázal, že se kontinentální desky tvořící dno Atlantského oceánu během posledních 12 miliónů let vzájemně odtahovaly průměrně o 1 cm za rok. To znamená, že je Island každý rok o 1 cm větší a nakonec by mohl být rozdělen na dvě části, východní a západní. Je to totéž jako v případě Grónska, které je od Evropy unášeno 30 až 40 miliónů let.

Středoatlantský hřeben roztíná Island na dva hřeben, na jihozápadě je hřeben Reykjanes a na severovýchodě hřeben Kolbeinsey. Oba hřebenů běží paralelně se směrem hlavního středoocéánského hřebenu. Hřeben Reykjanes vstupuje na pevninu z poloostrova Reykjanes na jihozápadě, potom pokračuje přes Langjökull směrem na východ a dále přes Hofsjökull k severozápadní straně Vatnajökullu. Hřeben Kolbeinsey začíná na severu Mýrdalsjökullu, přechází přes Lakagígar (Jezerní krátery), protíná Grímsvötn v západní části Vatnajökullu, potom pokračuje přes Kverkfjöll, Askju, Mývatnsöræfi, Kraflu a Jökulsárgljúfur k oceánu zálivem Skjálfandi a nakonec přes malý a zvolna zanikající ostrov Kolbeinsey dále do moře. Většina vulkanických a přírodních úkazů, pro které je Island znám, leží podél těchto dvou hřebenů.

Středoatlantský hřeben, který roztahuje Island, je zlom v zemské kůře ležící mezi americkým kontinentem a kontinentem afro-evropským, který se během posledních 25 milionů let odděloval od druhých. Když se trhлина rozšíří, vylije se nové magma, aby se zaplnil prostor mezi deskami. V průměru se tak každých 5 let otevře ohromná trhлина a magma proudí ven ve formě lávy. Geologové očekávají, že další trhлина, která se otevře, bude pravděpodobně v oblasti Krafly na severovýchodě. Efekt těchto trhlínových erupcí může být velmi ničující, dokonce katastrofický.

Dalším geologickým faktorem ve vulkanickém vývoji Islandu byla 400 metrů silná vrstva ledu, která pokryla ostrov během čtvrtohorní doby ledové. Sopky pokračovaly v erupcích i pod tímto pláštěm ledu. Výsledkem jsou obrovské explodující krátery jako například Askja, který je široký 6,5 km. I dnes zde můžeme nalézt dvě oblasti, které odpovídají podmínkám čtvrtohorní doby ledové. Jsou to kaldera (kotlovitý tvar sopky) Grímsvötn v západní části Vatnajökullu a aktivní sopka Katla, ležící pod povrchem ledovce Mýrdalsjökull.

Grímsvötn je překryt zamrzlým ledovcovým jezerem, jehož tloušťka je kolem 1 km. V případě erupce pod ledovcem Skeiðarárjökull, který se nachází na jihu ledovce Vatnajökull, pak vznikají katastrofální povodně, známé jako jökulhlaup (ledovcová povodeň). Katla je jednou z nejdestruktivnějších aktivních sopek na Islandu s mnoha erupcemi v historii. Také erupce Katly přinášejí s sebou masivní ledovcové potopy, které jsou doprovázeny obrovskými výrony tefritu (odrůda čediče) do vzduchu.

GEOLOGICKÉ RYSY

Sopky

Celá země a přilehlé ostrovy jsou vulkanického původu, z vychladlých lávových proudů, popele, vyvěřelých skal, pemzy a morén. Nejnápadnějším rysem jsou sopky, mnoho z nich je stále aktivních. Výsledky předcházejících vulkanických erupcí jsou na řadě míst ještě dnes k vidění: sirnaté složení plynů a horké páry, horké prameny. Zemská kůra, která tvoří Island, je velmi tenká, a z toho důvodu je jednou z nejvulkaničtějších zemí na světě. Nacházejí se tam všechny možné typy vulkánů.

Geologicky je ostrov stále ještě v procesu formování. V roce 1963 byl podmořskou erupcí 32 km jižně od pobřeží vytvořen ostrov Surtsey. Tento lidmi nedotčený ostrov o rozloze 141 ha byl roku 2008 zapsán do seznamu světového přírodního dědictví UNESCO, byl za 40 let osídlen 200 druhy rostlin a téměř 90 druhy ptáků a představuje jedinečný objekt vědeckého zkoumání. V roce 1975 byl erupcí sopky Eldfell zformován povrch ostrova Heimaey, který je jedinou obydlenu součástí souostroví Vestmannaeyjar. Během několika hodin od začátku erupce byla celá populace ostrova, asi 5 200 lidí, evakuována na pevninu. Na Islandu jsou také častá zemětřesení, ale nejsou tak ničující jako v minulosti.

Nejnámější sopkou na Islandu je Hekla, mezi další patří Katla, ležící hluboko pod ledovou pokrývkou ledovce Mýrdalsjökull, Eyjafjallajökull, Lakagígar (Jezerní krátery), Askja, Herðubreið, Snæfellsjökull, Torfajökull a Öraefajökull.

Gezíry a horké prameny

Horké prameny byly formovány vnitřním teplem pod zemskou kůrou a vyvěrají tam, kde je zemská kůra tenká. Nejznámějším gezírem je Velký gezíř, který však dlouhou dobu netryskal. Je zde ale řada pravidelně aktivních gezířů jako např. Strokkur nacházející se vedle Velkého gezířů. Island je bohatší na horké prameny a postvulkanické unikání sirných a horkých vodních par než další země na světě. Gezíry a horké prameny se nacházejí v termální oblasti zvané „vysoce teplotní pole“. Tato geotermální pole jsou charakteristická parními otvory a bahenními jezírky. Gezíř je horký pramen, který občas vytryskne jako proud horké vody a páry z hloubi země. Je to fascinující přírodní úkaz, který je nutno vidět.

Gezíř Strokkur v geotermální oblasti Geysir

Na Islandu je nejméně 800 významnějších horkých pramenů. U většiny z nich teplota vody na povrchu dosahuje téměř bodu varu. Voda z těchto horkých pramenů je využívána v celé zemi na vyhřívání domů a skleníků. Téměř celý Reykjavík je vytápěn vodou z horkého pramene v Reykiru, geotermálním poli v blízkosti města. Voda o teplotě 90° C je vedena do šesti velkých rezervoárů na vrcholu hory Öskjuhlíð, odkud je rozváděna do topné sítě města. Pro svou měkkost a čistotu je vhodná pro domácí používání. Pára vycházející z vrtů v krýsuvickém poli na poloostrově Reykjanes je využívána pro výrobu elektrické energie.

Horké prameny jsou podzemní vodní zdroje, které se nacházejí v blízkosti sopek. Teplo vzniklé v hlubině sopky způsobuje, že voda je blízko bodu varu a následně tryská z povrchu jako horký pramen či gezíř. Největší geotermální plochy na Islandu jsou pole Hveragerði východně od

Reykjavíku, Krýsuvík na poloostrově Reykjanes a dále Hengill, Nesjavellir, Krafla, jezero Mývatn a Kverkfjöll.

Ledovce

Stálý led a sníh nyní pokrývá devítinu Islandu ve formě ledovců a sněhových čepiček v nadmořských výškách od 1 300 do 1 500 metrů. Sněhové čepičky se tvoří tehdy, je-li v zimě poměr padání sněhu větší než tání v létě. Protože jsou zimy na Islandu delší než léta, sníh padající rok po roce se hromadí nad sněžnou linií a jeho váha postupně stlačuje předcházející vrstvy, konečným výsledkem je pak stlačený led. Současný povrch Islandu je vytvořen činností ledovců.

Nacházejí se zde dva typy ledovců. Údolní ledovce, které vznikají nad sněžnou linií v horských oblastech a sněhové čepičky nebo vrstvy, které se roztahují do stran díky svému vlastnímu zdroji. Ve sněhové vrstvě uvázne ohromné množství zbytků. Když se ledovec posunuje, brusná síla zbytků vytesává ohromná údolí ve tvaru U, vytvářejí se zledovatělé strany údolí a visící ledovce. Masa kamenů, skal a zeminy nesená ledovcem je nazývána morénou. Jsou zde tři typy morén: postranní, prostřední a koncové. Zbytky, sedimenty a morény, které jsou unášeny pohybujícím se ledovcem, jsou naplaveny nestupňovaně a ve splazu ledovce jsou jako jílovitá půda. Potom odnáší tající voda tyto usazeniny přes nanosenou planinu, jejímž hlavním rysem jsou ledovcové kotliny, drumliny (štěrkové pahorky), eskery (protáhlé ledovcové valy) a nánosy. Eskery jsou postledovcové štěrky a písky zbylé z řek, které byly jednou pod ledem.

Největším ledovcem je Vatnajökull, který je druhým největším v Evropě. Mezi další ledovce patří Langjökull, Hofsjökull, Mýrdalsjökull, Snæfellsjökull, Eyjafjallajökull a Tungnafellsjökull. Nejvyšším islandským vrcholem je 2 110 m vysoký Hvannadalshnjúkur, který se prodírá ledovcem Vatnajökull, jehož některé části jsou více než tisíc metrů silné. Kolem celé země je mnoho dalších menších ledovců, jejich největší koncentrace je na území Skaftafell, nyní součásti národního parku Vatnajökull, na jihu ostrova.

Protože má Island běžné přímořské klima s vysokým počtem srážek, jsou ledovce v blízkosti bodu tání. Díky tomu pak velké množství tající vody z ledu a sněhu způsobuje ohromné ledovcové potopy. Roztálá voda běží přes ledovec i pod ním velkou rychlostí a nese s sebou v hlubokých trhlinách, které jsou kolem okraje sněhových čepiček, vulkanický popel. Při ledovcových potopách a pukání ledovce voda vymývá vše po cestě. Většina islandských řek jsou rychlé ledovcové toky, které nesou velké množství vulkanických materiálů a naplavenin.

E – POVRCH

Povrch Islandu je dramatický kaleidoskop mechem pokrytých lávových polí, ohromných písečných pouští, ledovců, horkých pramenů, vroucích sirníkových bahenních tůní, ledovcových jezer, rychlých ledovcových řek, divokých vodopádů, hlubokých klidných fjordů, vysoko čnících hor a zaledněných sopek. Plochu Islandu můžeme rozdělit na pět rozdílných terénů.

Poloostrov Reykjanes

Jihozápadní cíp Islandu, vyčnívající do oceánu, je široká krajina starých lávových proudů, podobající se povrchu Měsíce. Západní část poloostrova je charakterizována příkrými mořskými útesy, ve východní části se nacházejí ohromná geotermální pole Krýsuvík a Svartsengi a zbytek tvoří zmrzlá a zvrásněná lávová pole, která jsou na mnohých místech pokryta mechem. Celý poloostrov vře aktivitou sopek a oplývá horkými prameny a úniky páry. Atraktivními body poloostrova jsou výrazné ptačí útesy, např. útes Krýsuvíkurborg, Hafnaberg, Hólmsberg, mys Vogastapi a v ostrovních vodách ostrov Eldey. Geotermálně vytvořená Modrá laguna (Bláa Lónið) je hlavní turistickou atrakcí tohoto regionu. Kromě ní přitahují pozornost turistů krásné písečné pláže nebo Krýsuvícký únik páry, největší toho druhu na světě. Pozoruhodnostmi oplývá přírodní rezervace Reykjanesfólkvangur s jezerem Kleifarvatn. Nejvýše v této krajině vyčnívají hory Bláfjöll (665 m n. m.) s lyžařským areálem a sopka Búrfell (669 m n. m.).

Nejvýznamnějším městem poloostrova je Keflavík, kde je moderní letiště Leifura Eiríkssona a kde byla do roku 2006 též umístěna vojenská základna USA v rámci NATO. Sem také přilétají všichni návštěvníci ostrova a pokračují odtud do Reykjavíku.

Jih

Mnozí považují tuto oblast za nejzajímavější a nejnápadnější. Jsou zde pověstné sopky a gejzíry, horké prameny, působivé vodopády, ledovce, ohromné sněhové čepičky, černé písečné pouště, úrodné zemědělské půdy, divoká vřesoviště, prudké ledovcové řeky a mnoho známých historických míst i míst, kde se odehrávaly ságy. Velká část pobřežních nížin je tvořena mohutnými ledovcovými nánosy a pukajícími ledovci známými jako ledovcové potopy, složenými ze čtvrtohorních naplavenin nebo podobných úlomkovitých materiálů.

Oblast je obdařena mnoha dramatickými přírodními scenériemi a různými povrchy. Je to kromě Reykjavíku nejnavštěvovanější část Islandu. Nejvíce osad leží kolem pobřeží, ale nalezneme je i ve vnitrozemí. Mezi důležitá pobřežní místa patří Eyrarbakki, Stokkseyri a Vík, vnitrozemní města jsou především Hveragerði, Selfoss, Laugarvatn, Flúðir, Hella, Hvolsvöllur a Kirkjubæjarklaustur, všechna s moderními zařízeními pro návštěvníky.

Pověstná místa a pamětihodnosti centrální části jihu tvoří Zlatý trojúhelník, který se skládá z vodopádu Gullfoss, omezeně činného Velkého gejzíru a Národního parku Thingvellir. Nachází se tu nejznámější sopka Hekla (1 491 m n. m.), replika vikingské farmy Stöng se skanzenem, oblast Biskupstungur, starověké biskupství Skálholt, Haukadalur, Thjórsárdalur, Fljótshlíð, Thórsmörk, areál farmy Skógar s muzeem a dále ledovec Mýrdalsjökull, který pokrývá i největší a nejnebezpečnější islandskou sopku zvanou Katla (1 512 m n. m.).

Nejzajímavější místa na jihovýchodě představují ledovec Vatnajökull a stejnojmenný národní park s oblastí Skaftafell a jezerními krátery Lakagígar, rozsáhlá poušť Sandur, laguna Jökulsárlón a pohoří Öraefajökull s nejvyšším islandským vrcholem, sopkou Hvannadalshnúkur (2 110 m n. m.).

Východ

Řídce osídlená východní část Islandu zabírá čtvrtinu celkové plochy. Je to horská oblast s hlubokými fjordy a velmi malou vulkanickou činností. Hlavním zaměstnáním pro osadníky podél pobřežních nížin je rybolov. Fjordy jsou obklopeny vysoko se tyčícími rozeklanými horami s bujnými zelenými údolími, zasahujícími do vnitrozemí. Vzhledem k odlehlosti a vzdálenostem mezi jednotlivými osadami je region semeništěm pověr, folklóru a fantastických příběhů, netvorů, zlomyslných duchů a jiných nadpozemských bytostí.

Díky malebné krajině s fjordy je zde poklidné ovzduší a slunečné počasí, tato oblast Islandu je však nejméně navštěvována. Všechny hlavní osady jsou rozmístěny podél úzké pobřežní nížiny. Významnými městy jsou tu Höfn, Djúpivogur, Breiðdalsvík, Eskifjörður, Neskaupstaður, Seyðisfjörður, Bakkagerði, Vopnafjörður a především vnitrozemní Egilsstaðir.

Sever

Na rozdíl od jižních písčiny oblastí je severní oblast Islandu hluboce zoubkovaná ohromnými rozeklanými poloostrovy vybíhajícími do arktických vod Grónského moře. Většina pobřežní plochy je vzdálená a velmi řídko osídlená. Nicméně sever má překvapivě vyšší počet slunečných dní a sušší podnebí než ostatní části země. Největším městem severu je Akureyri, dalšími důležitými městy jsou Sauðárkrúkur, Siglufjörður, Ólafsfjörður, Dalvík, Húsavík, Raufarhöfn, Hofsó, Blönduós a Hvammstangi.

Nejnavštěvovanější místa severní části ostrova leží v oblasti jezera Mývatn. Mezi ně patří především štěrbinová sopka Krafla, lávové pole Dimmuborgir s vulkanickými jeskyněmi a horský hřeben Námafjell, pod nímž se nachází plošina Námaskard, česky zvaná Ďáblova kuchyně, tajemné území bublajících bahnitých jezírek a sopouchů vypouštějících horkou páru a sirnaté výpary. Vyhledávaný je i bývalý národní park Jökulsárgljúfur, nyní izolovaná součást národního parku Vatnajökull, s hluboce zaříznutým údolím řeky Jökulsá á Fjöllum, podivuhodným kaňonem Ásbyrgi a vodopádem Dettifoss, jehož scenérie je sice odlišná, ale stejně působivá a malebná.

Vyhledávaná plošina Námaskard zvaná též Ďáblova kuchyně v oblasti jezera Mývatn na severu ostrova

Vulkanická oblast kolem jezera Mývatn je nejmalebnější částí Islandu, a to jak geologicky tak i scenéricky. Tento dramatický přírodní fenomén je nejnavštěvovanější oblastí s největším počtem turistických atrakcí, pozoruhodnou ekologií a zajímavou geologií. Každoročně přitahuje řadu badatelů, geologů a ornitologů stejně jako tisíce turistů z celého světa.

Západní fjordy

Oblast západních fjordů tvoří severozápadní část Islandu a leží na rozlehlém poloostrově vybíhajícím směrem ke Grónsku, který je s vlastním ostrovem spojen jen úzkou šíjí. Západní fjordy daly vlastně Islandu jeho pojmenování. Před osídlením ostrova ho totiž navštívil norský Viking Hrafna – Floki (Flóki Vilgerðarson). Vylodil se v jižní části západních fjordů a uvázl zde na dva roky v důsledku nepříznivého počasí, které neumožňovalo zpáteční plavbu. Jednoho dne vystoupil na vrchol kteréhosi kopce a uviděl ledové hory plovoucí v mořské vodě. Nazval zemi Is-Land, tedy Ledová země, a pak se vrátil do Norska. Ledové jméno ostrovu již navždy zůstalo.

Drsná, nevlídná a odloučená oblast je nejstarší částí Islandu. Byla vytvořena před 50 miliony lety jako malá část velké bazaltové (čedičové) náhorní planiny, která začala později klesat zpět do moře, ale zčásti zůstala nad hladinou. Její pobřežní linie, zejména na západě a severu, je bohatě zoubkovaná. Je zde více než 50 hlubokých fjordů a většina míst je téměř nepřístupná. Krajina je tu hornatá s příkrými útesy a mysy. Vegetace je omezena na trávu a horské rostliny. Zdejší populace je velmi řídká, osídleno je jen několik osamělých přístavních měst a vesnic podél úzkých pobřežních pásů fjordů a zátok, všichni obyvatelé se živí rybolovem. Do této oblasti se člověk dostane většinou pouze vzduchem nebo po vodě.

Nejdůležitější města a osady představují především Ísafjörður, Bolungarvík, Súðavík, Suðureyri, Flateyri, Patreksfjörður, Hólmavík, Drangnes, Djúpavík, Nordurfjörður a farma Brjánslækur s trajektovým přístavem. Nejzajímavější místa oblasti představují záliv Ísafjarðardjúp, Jökulfirðir, poloostrov Hornstrandir, efektní ptačí útes Látrabjarg, vodopád Dynjandi a oblast Stranðir na východním pobřeží poloostrova.

Západ

Tato oblast s velmi rozmanitou krajinou bývá často označována jako „Island v kostce“, neboť je zde nahromaděno nejvíce přírodních rysů tak typických pro Island. Jako dějiště dvou významných ság, Saga Laxdæla a Egils Saga, je významná též z historického hlediska. Dějištěm ságy Laxdæla je okolí osady Laugar, dějištěm Egils ságy pak Borgarfjörður. Zde totiž ve 12.-13. století vyrůstal a žil největší islandský spisovatel ság, historik a učenec Snorri Sturluson (1179-1241). Středověký bazén v Reykholtu, kde se koupal ve vodě z termálního pramene, je jednou z největších turistických atrakcí v zemi. Z této oblasti také pocházel Leifur Eiríksson, který kolem roku 1000 jako první dosáhl břehů americké pevniny.

Důležitými městy a osadami na západě jsou Akranes, Borgarnes, Stykkishólmur, Grundarfjörður, Ólafsvík, Hellissandur a Arnarstapi. Nejznámějším místem oblasti je zledovatělá a nečinná sopka

Snæfellsjökull se stejnojmenným národním parkem, která se stala slavnou díky dílu francouzského spisovatele Julese Verna Cesta do středu Země. Mezi další zajímavosti této části ostrova patří malebný záliv Hvalfjörður, historický Reykholt, Húsafell, posvátná hora Helgafell, ohromné jeskyně v Surtshellir, mořské útesy Lóndrangar, oblast Borgarfjörður, geotermální pole Varmaland, vodopády Hraunfossar a Barnafoss a ostrov Flatey v zálivu Breiðafjörður.

Vnitrozemní vysočina

Centrální náhorní plošina zabírá plochu asi 52 000 km², což je téměř polovina rozlohy Islandu. Tato ohromná tundra leží v průměrné výšce asi 700 m nad mořem a její velká část je pokryta lávovými nebo ledovými poli, ledovci, pouštěmi, písky či vulkanickými formacemi. Je to jedna z nejopuštěnějších a nejneúrodnějších oblastí na světě. Přírodní živly, vítr, sníh, led, podzemní teplo, prach a písek, to vše způsobuje pohromu na povrchu země a vytváří jednu z největších a nejnebezpečnějších pustin světa. Její topografie je zcela odlišná, podobá se měsíční krajině a proto se zde američtí kosmonauti připravovali k přistání na Měsíci v roce 1969.

S výjimkou několika farem v některých okrajových částech je většina této oblasti s velmi malým množstvím povrchové vody neobydlena. Díky nadmořské výšce a blízkosti arktické zóny jsou klimatické podmínky v téměř celé oblasti nepředvídatelné a pro život zcela nevhodné. Zima je velmi dlouhá a běžně trvá 10 měsíců s bouřlivou turbulencí. Sněhové nebo písečné bouře a mrazivé teploty jsou časté i během krátkého léta. V minulosti se zde ukrývali islandští kriminálníci a porušovatelé práva.

Dalším problémem vysočiny jsou nepřemostěné a nebezpečné ledovcové řeky. Křižování těchto dravých toků vyžaduje zkušenost a vhodné vozidlo. Nejsou zde žádné silnice, v nejlepším případě jen štěrkové cesty nebo stezky.

F – FLÓRA

Na Islandu nejsou lesy. Rané zápisy ze života na ostrově, např. ságy a další dokumenty, dokládají, že v době, kdy připluli první osadníci, nížiny pokryty lesem byly. Kromě několika velmi malých míst tu však dnes opravdový les neexistuje. Byly zničeny rozsáhlým mýcením, okusem zvěře a erozí. To, co zůstalo, jsou plochy zakrslých bříz. Místa, kde se nacházejí břízy až 10 m vysoké, jsou ve Vaglaskóguru poblíž Akureyri na severu a na východě v Hallormsstaðarskóguru jižně od Egilsstaðiru. Mezi břízami se někde vyskytují též horské jasany, vrbová křoví a jalovce.

Nejbohatší vegetací je krátká, silná tráva, která roste na celém ostrově. Stromová linie probíhá ve výši 200 – 300 m nad mořem, nad touto linií jsou křovinné porosty s vřesy, šichou černou, borůvkami a dalšími druhy malých křovin. Výše jsou pak jen nízká vřesoviště s horskými máky, horskými kuklíky a trsy smolniček. Velmi rozšířený je mech, vyskytuje se zde asi 300 druhů mechů, 230 druhů lišejníků a 550 druhů hub. Mechy často tvoří nekonečné plochy, které zachycují prach a vytvářejí půdu pro další rostliny.

Islandské vřesoviště

Islandská flóra je tvořena asi 450 – 500 druhy vyšších rostlin, většina z nich se nachází i v ostatních severských oblastech světa. Novější lávová pole jsou zcela holá, stará lávová pole jsou porostlá četnými mechy, např. na poloostrově Reykjanes na jihozápadě. V geotermálních oblastech lze nalézt teplomilné rostliny, např. malé kapradí nebo azorský hadí jazyk, kterým se v ostatních částech ostrova nedaří.

Eroze způsobuje zničení půdy a Island tím ztrácí své ochranné pokrytí. V roce 1881 smetla obrovská, asi týden trvající bouře koberce vegetace na velké ploše a strhla zem až na samý základ vyteklé lávy.

G – FAUNA

Island je především rájem ptáků. Dosud zde bylo identifikováno asi 240 druhů, nacházejí se zde mořští a útesoví ptáci, ptáci vřesovišť, lesní ptáci i ptáci jezerní.

Králem mezi islandskými ptáky je stříbrný sokol. Po staletí byl tento majestátní pták společníkem králů. Byl darován norskými a dánskými králi dalším králům po celém světě. Kdysi tu žil i běloocasý mořský orel, ale dnes ho lze vidět jen zřídka. Dalším majestátním ptákem je labuť zpěvná. Hnízdí uprostřed jezer, úchvatný je pohled na jejich volně letící hejno klínového tvaru. Na zimu Island opouští pouze několik labutí, ostatní se shlukují kolem fjordů a na plážích. Běžným ptákem je také kajka, která je velmi ceněna pro své prachové peří. Kachny přilétají v mnoha druzích, k hlavním druhům patří kačka strakatá, kachna divoká, hvízdák evroasijský, ostralka, kulík zlatý a čírka obecná.

Úžasným místem pro pozorování ptáků je jezero Mývatn na severovýchodě ostrova. V létě tu lze vidět 16 druhů kachen v hejnech o velikosti 10 000 až 15 000 kusů. Zajímavé je na jezeře plovoucí hnízdo potápek postavené z větví a vodních rostlin.

Na ohromných mokřinách na jihu ostrova se vyskytuje kulík zlatý, koliha malá a vzácný černokrký lyskoun. Jediným z kurovitých ptáků je tetřívka. Z ptáků vřesovišť jsou dominantním druhem sněhule, ale jejich počet je drasticky snižován masivním hubením a také záhadným velkým úhynem v letech 1918-1919.

Mezi turisty je nejoblíbenější barevný papuchalk

Příkrá mořská pobřeží oplývají množstvím různobarevných ptáků, útesy obydíjí velké kolonie racků, alkounů, mořských vlaštovek a travnaté vrcholy útesů jsou útočištěm papuchalků. V dřívějších dobách sloužili papuchalk a jejich vejce k obživě Islandců v období hladomoru a přírodních katastrof. Fascinující jsou arktické mořské vlaštovky, které po celý rok hledají a doprovázejí půlnoční slunce. Když je slunce šest měsíců na jižní polokouli, vlaštovky ho následují do Antarktidy, a když je dalších šest měsíců slunce na severní polokouli, letí do arktických oblastí. Každý rok nalétají více než 40 000 km a jejich přilet na Island v květnu oznamuje příchod léta. Největší z útesových ptáků alka velká je dnes vyhynulá, stejně tak arktický tučňák byl vyloven do posledního kusu.

Jediným původním savcem na Islandu je arktická liška. Sob, žijící na vrchovině, byl přivezen z pevniny roku 1771. Z mořských savců se zde v minulosti vyskytovalo nejvíce tuleňů a velryb, ale výlovy a zvyšující se lodní doprava jejich počet značně zredukovaly. Počet tuleňů kolem Islandu tvoří kolem 10% celkového světového množství, jejich pozorování na pobřeží je úžasným zážitkem. Naprosto unikátní jsou výpravy za pozorováním velryb, patřící mezi hlavní turistické atrakce na Islandu. Velmi oblíbeným místem, odkud se tyto výpravy podnikají, je severoislandské městečko Húsavík, ale lodě vyplouvají i z jiných míst jako je Keflavík, Reykjavík, Ólafsvík či poloostrov Snæfellsnes.

Pozorování tuleňů při pobřeží je úchvatný zážitek

Polární medvědi, kteří se sem dostanou na plovoucích krách, jsou stříleni, neboť nejsou vítáni. Při hledání potravy se přibližují k obydlím a napadají obyvatele. Krysy a myši se na Island dostaly nedobrovolně s lidmi podobně jako norci. První farmy amerických norků vznikly v roce 1931, mnoho z nich uteklo a nyní jsou rozšířeny po celé zemi.

Islandské řeky oplývají lososy a pstruhy, v moři se vyskytuje velké množství různých druhů tresek, platýzů obrovských a dalších druhů ryb.

Na Islandu bylo také identifikováno na 800 druhů hmyzu. V létě jsou lidé obtěžováni především komáry, v obrovské míře se vyskytují hlavně kolem mokřin. Naopak zde neexistují mravenci, hadi a obojživelníci.

Podsaditý, robustní, ale nesmírně odolný islandský kůň

Fenoménem je islandský kůň, který patří mezi nejstarší a nejčistší plemena vůbec. Island je kolébkou tohoto koně již od 9. století. Jde o koně vzrůstem spíše malého, ale velmi silného, vytrvalého, odolného a přizpůsobeného tvrdým ostrovním podmínkám. Ovládá též zvláštní druh mimochodné chůze toolt, takže s jezdcem i v nerovném terénu nedrnčí.

H – HISTORIE

Země na konci světa

Někdy mezi roky 333-325 př. n. l., kdy Alexandr Veliký, král Makedonie, porazil Peršany v bitvě u Gaugamél v Asýrii a dále pak směřoval na východ přes Baktrii, aby dobyl Indii, řecký obchodník a plavec Pýtheás Massalia nebo též Massilia vyplul na cestu, aby prozkoumal atlantské pobřeží Evropy a sondoval mořské cesty pro jantarové a cínové trhy na severu Evropy. Z Massalie (nyní Marseille) vyplul přes Herkulovy pilíře (Gibraltar) a potom severním směrem podél španělských břehů a Francie do Irského moře a na Cínové (nyní Britské) ostrovy.

V té době byla nejdále známou oblastí na severu podle evropských navigátorů a geografů tzv. Ultima Thule. Je možné, že Pýtheás slyšel o této zemi, a proto se po návštěvě Cínových ostrovů rozhodl jet dále na sever podél Hebrid, pokračoval na Faerské ostrovy a potom na východní pobřeží Islandu a křižoval polární kruh do Severního ledového oceánu, který nazýval Tuhnoucí moře. Ale nemohl pokračovat dále na sever, protože moře zamrzalo. Otočil se tedy na jihovýchod, pokračoval východně od Faerských ostrovů a jižně od Shetlandských ostrovů směrem k Norsku. Plavil se podél jihozápadního pobřeží Norska do Baltského moře a stočil se zpět směrem k Massalii podél východního pobřeží Británie.

Podle řeckého historika Polybia se Pýtheás zmínil ve zprávě ze své cesty o existenci obydlené země nazývané Ultima Thule, která je šest dní plavby na sever z Británie a kde není dobytek ani úroda, lidé se živí divokými bobulemi a opíjí se medovinou a kde není opravdová tma. To mohl být pravděpodobně Island nebo spíše Norsko.

Svatí před Vikingy

Historici mlčí o „zemi v Severním oceánu na konci světa“ od doby ukončení cest Pýtheásem až do počátku 6. století a cesty irského opata sv. Brendana. Ačkoliv líčení cesty sv. Brendana bylo sepsáno tři století po jeho smrti a chyby a zkreslení měly na něj bezpochyby vliv, jsou zde jisté zmínky, které jasně naznačují, že navštívil Island a dokonce snad také východní břehy Ameriky.

Tato líčení známá jako Navigatio Sancti Brendani byla pravděpodobně napsána neznámým irským mnichem v latině. Byla založena na ústních fragmentech pohádek, příhod, legend a zázraků připisovaných svatým. Některé pohádky byly získány také z cest dalších irských mnichů před a po sv. Brendanovi. Přestože jsou silně zabarveny legendárními a náboženskými podtexty, jsou tyto fascinující pohádky bohaté ve svých detailech líčení lodí, krajiny, míst, cest, námořních cest, denních pravidel a setkání s fenomény jako jsou vulkanické erupce. Je zde např. popis „ovčích ostrovů“, kde se po celý rok pásly ovce, nebo „ptačího ráje“, jak jistě označují Faerské ostrovy, a „křišťálových paláců“, což měly být ledové hory, které potkávali cestou směrem na sever.

Tyto cesty přes severní Atlantik byly konány na malých kožených lodích, známých jako curragh nebo currach – dlouhá kocábka s kýlem. Lodě měly košíkářskou kostru překrytou vodoodpudivým materiálem, např. hovězí usní, a byly běžně používány na jezerech a řekách ve Walesu a Irsku. Zda jsou tyto lodě schopny dlouhé plavby přes Atlantský oceán, vyzkoušel roku 1977 irský badatel Tim Severin, který se úspěšně plavil na lodi curragh se jménem Brendan z Irska na Faerské ostrovy, Island, Grónsko a do Ameriky.

Koncem 8. a začátkem 9. století přijel na Island velký počet irských mnichů. Utíkali před perzekucí a hledali osamělé a klidné poustevny pro své bohoslužby. Zprávy o jejich dávných cestách a životě na ostrově byly napsány kolem roku 825 významným a učeným irským knězem Dicuillem. Tato práce je považována za první pravdivý konkrétní zápis o těchto poustevnících a je to jasný důkaz o tom, že zde Dicuil trávil jaro nebo počátek léta. Zmiňuje se totiž o zajímavých faktech, která mohl vidět nejen ve dne, ale také v noci.

Nebylo objeveno nic, co by dokazovalo, že tu někdy žil nějaký primitivní druh nebo domorodé obyvatelstvo před tím, než sem přišli irští poustevníci. Na rozdíl od ostatních zemí tu nebyly objeveny žádné prehistorické relikvie jako např. rozbitá keramika, nástroje a kosti. Proč, to se dá vysvětlit dvěma způsoby. Pokud zde skutečně dříve žili původní obyvatelé, dá se spekulovat o tom, že mohli zahynout při vulkanické činnosti. Za druhé, většina ostrova je pokryta sopečnými pohořími a vrstvy lávy mohly navždy pohřbit veškeré důkazy, relikvy a též prehistorické obyvatele, kteří mohli na ostrově existovat.

Nejstaršími relikvy objevenými na ostrově je šest starých románských bronzových mincí z let 270-305 n. l., které byly nalezeny na různých místech na východě a jihu ostrova na přelomu 19. a 20. století, roku 1933 a 1966. Mince byly náhodou nalezeny islandským farmářem ve východním fjordu, další pak anglickými turisty na jihu a během vykopávek farmy z doby Vikingů v Hvítárholtu, dále roku 1992 na souostroví Vestmannaeyjar u jižního pobřeží, pak to byly mince z doby vlády císařů Proba (276-282 n. l.), Aureliána (270 n. l.), Diokleciána (284 n. l.) a Tacita (275 n. l.). Nejdříve se myslelo, že se sem mince dostaly s irskými poustevníky nebo s prvními vikingskými osadníky. Pozdější úvahy směřovaly k tomu, že někteří římsští odvážlivci podnikali cesty na Island asi tak 600 let před příjezdem vikingských osadníků. Ale žádný z těchto předpokladů nezískal většinu a otázka římských mincí zůstala záhadou.

Příchod Vikingů

Rané islandské zápisy říkají, že zde před příchodem prvních vikingských osadníků žili asi kolem roku 870 nějakí křesťané. Když se zde vylodili první Norové, potkávali totiž při svých cestách irské mnichy, kteří před nimi utíkali. V těchto zápisech jsou zmínky o oděvech, knihách, zvonech a biskupských berlách, které zde tito muži zanechali. Není zcela jasné, proč tito tvrdě pracující mniši, kteří zde žili přes dvě století a na různých místech kolem jižního a východního pobřeží postavili kláštery, opouštěli svůj domov zdánlivě tak lehce a odplouvali po prvních setkáních s novými přistěhovalci. Snad to bylo proto, že Vikingové byli pohané a byli též známi jako lupiči a piráti, nebo proto, že jim toto místo již neposkytovalo samotu, kterou hledali.

Je zcela možné, že tito první zbožní poustevníci přivedli s sebou další křesťanské Kelty jako svou společnost. Poté, co mnozí ostrov opustili, jejich společníci tu zůstali a smísili se s norskými osadníky. Místní názvy, jako např. ostrov Papey, pocházejí z latinského slova papa (otec), stejně tak názvy Papós, Papafell nebo Patreksfjörður jasně dokazují keltský vliv a poukazují na přítomnost keltské krve v době osidlování Islandu.

Období Vikingů (800-1050) je obdobím, v jehož průběhu severoevropští mořeplavci podnikali odvážné cesty přes oceán, což bylo dosud nemožné s obyčejnými loděmi bez kýlu. Na počátku tohoto období byli Vikingové žijící podél západního pobřeží Norska nuceni vyvinout jednak loď schopné dlouhé plavby a jednak navigační dovednost, aby mohli opustit své úzké fjordy a plavit se přes otevřený oceán, aby našli vzdálená pobřeží pohádkových zemí a ostrovů, o kterých slyšeli. Tyto lodě, které byly původně sestaveny jako nákladní, se nazývaly knörr, zbytek jedné z nich byl nalezen roku 1957 na dně Roskildského fjordu v Dánsku. Částečně sestavenou takovou loď lze vidět v muzeu v Roskilde.

Název Viking je všeobecný termín používaný pro norské, švédské a dánské mořeplavce, kteří terorizovali Evropu od 9. do 11. století. Není známo, proč se nazývali Vikingy. Jedna domněnka je ta, že většinou obývali úzké fjordy a malé zálivy a zátoky nazývané ve starém Norsku „vík“, nazývali se pak „víkingary“, tedy žijící v zálivu. Ale tato etymologie je vyvrácena, protože např. ve staré angličtině byli zmiňováni jako „wicng“, což znamenalo pirát. Vedle své divokosti a rázné netrpělivosti oplývali Vikingové dvěma skvělými schopnostmi, stavbou lodí a navigací, které jim umožňovaly dlouhé mořské cesty. Poté, co se Norové pustili přes otevřené moře, dobyli a plundrovali Skotsko, Irsko, a Francii. Dánové vpadli do Anglie, Holandska, Francie, Itálie a Španělska. Švédové přepadali pobřeží Baltského moře, pustili se směrem na východ do Ruska a k Bosporu a zmocnili se Byzance.

Kromě toho, že byli Vikingové dobyvatelé a lupiči, byli též obchodníci a kolonizátoři, kteří vytvářeli stabilní osady, království a hrabství. Norové kolonizovali Faerské ostrovy, Island a Grónsko. Shetlandy, Orkneje a Skotsko byly sjednoceny v hrabství. Ostrov Man a Hebridy se staly královstvím. Během vlády krále Alfréda Velikého v 9. století položili dánští Vikingové základ dánského práva. Na severu Francie vzniklo roku 911 vévodství Vikinga Rollona, později se začalo rozšiřovat a stalo se normanským královstvím. Jinak řečeno, Vikingové měli hluboký a dalekosáhlý vliv na evropskou historii.

Historické prameny

V podstatě jsou zde tři hlavní domácí prameny, které líčí ranou historii Islandu a jeho prvních osadníků. První islandské zprávy o objevení Islandu Nory, jeho osídlování a kolonizace jsou obsaženy v Íslendingabók, „Knize Islandanů“, napsané kolem roku 1130 Ari Thorgilssonem zvaným Učený. Obsáhlejším a detailnějším pramenem je pak Landnámabók čili „Kniha osídlování“. Její hlavní části hovoří o osídlování Islandu, nejdůležitějších osadnících, jejich životě a rodech až do 13. a 14. století. Autor nebo autoři tohoto významného dokumentu jsou neznámí, ale všeobecně se věří, že důležitou roli v jeho přípravě měl Ari zvaný Učený. A třetím domácím pramenem o lidských příbězích Islandanů je obrovské množství ság a podobných prací napsaných ve 13. století, považovaném za zlatý věk pro psaní ság na Islandu. Jde o prozaická vyprávění rodinných letopisů líčící život a osudy nejranějších přistěhovalců.

První osadníci

Není zcela jasné, kdy norští Vikingové objevili Island. Je možné, že jej znali již dříve, než sem připluli, nebo se sem dostali náhodou. Byli již v Irsku, Británii, na Orknejích a ve Skotsku. Prvním známým Norem, který připlul na Island, byl vikingský námořník Naddoddur. Plavil se kolem roku 850 na Faerské ostrovy, ale byl zahánán do opuštěného fjordu na východním pobřeží Islandu, kde také přistál. Nenalezl tam však žádné známky lidského života. Všude pouze ležel sníh, nazval tedy zemi „Snæland“ čili Sněžná země a odplul.

O něco později se švédský Viking Garðar Svavarsson, který žil v Dánsku a slyšel o Sněžné zemi, vypravil na západ, aby ji nalezl. To se mu povedlo, přistál v zátoce na severním pobřeží, přezimoval zde, se svými nevolníky postavil několik domů a nazval toto místo Húsavík (Záliv domů). Poté obeplul zemi a zjistil, že jde o ostrov. Nazval jej po sobě Garðarshólmur nebo také ostrov Garðara. Na jaře odplul zpět do Dánska, ale tři jeho nevolníci se vrátili zpět. Zabrali pro sebe a pro stavbu domů místo na druhé straně zálivu a nazvali jej Náttfaravík po jméně jednoho z nich, který se jmenoval Náttfari.

Svět byl tedy rozšířen o neobydlený ostrov na severozápadě. Třetí Viking, který se dostal na Garðarshólmur, byl Nor Flóki Vilgerðarson. Mezi věcmi, které si vzal s sebou jako jakési nebeské průvodce, byli tři havrani. Nejprve pustil prvního havrana, ten se otočil zpět a letěl směrem k Norsku. Druhý vylétl vzhůru a spadl zpět na loď. Třetí havran letěl přímo. Flóki následoval jeho směr, dorazil na západní pobřeží Islandu a usadil se ve Vatnsfjörðuru na severním břehu Breiðafjörðuru. Bylo léto. On a jeho společníci si však neudělali zásoby sena. Přišla velmi studená a krutá zima. Dobytek zahynul a led pokryl zemi a moře kolem nich. Podle Knihy osídlování zdrželo nepříznivé počasí Flókiho a jeho společníky na ostrově téměř tři roky. Než mohli opět odplout zpět do Norska, nazvali ostrov Ledovou zemí. V Norsku se Flóki po návratu stal známým jako Hrafna-Flóki (Havrani-Flóki).

V této době začalo mnoho Norů utíkat před tyranskou vládou krále Haralda plavovlasého. Opouštěli Norsko, protože vzdorovali vládě jednoho muže a nechtěli žít pod tlakem. Mnozí z nich byli muži mocní a vlivní, dále pak bohatí farmáři a vzdělaní jedinci vyšší třídy. Věděli o existenci panenského a neobydleného ostrova. Odešli sem ve snaze získat svobodu a rovnost. Ačkoliv přírodní a klimatické podmínky byly vskutku velmi tvrdé, snášeli tuto extrémní tvrdost a podařilo se jim následně ustavit i nejstarší demokracii v Evropě severně od Alp.

Oficiální historie islandských obyvatel začíná roku 874, kdy se zde usadil jako první osadník norský Viking Ingólfur Arnarson. To je datum, které historici akceptují jako počátek opravdového osídlování a kolonizace Islandu ukončené roku 930. Pocta nebyla dána těm předcházejícím, neboť neosídlili ostrov natrvalo. Byl prvním Norem, který se záměrně vydal na Island jako na svůj trvalý domov a strávil zde zbytek svého života. Před emigrací na Island Ingólfur se svým bratrem Hjörleifurem Hróðmarssonem absolvoval cestu na ostrov, aby zde prozkoumal zemi a podmínky pro život a zjistil, zda jsou vhodné. Strávil zde zimu a pak se vrátil do Norska a provedl přípravy na konečnou cestu. Ingólfur poslal Hjörleifura do Irsku, aby opatřil zásoby. V Irsku získal majetek a bezpočet otroků a odplul zpět do Norska. Koupili dvě lodě a následující jaro se vydali do svého nového domova s rodinami, irskými otroky, zvířaty a veškerým majetkem. To bylo roku 874.

Když se přiblížili k zemi, obě lodě se díky špatnému počasí ztratily a každá směřovala k ostrovu odděleně. Ingólfur hodil přes palubu záručně svého domu přísahaje, že se usadí tam, kde je vyplaví moře. Byla to norská pohanská tradice, která byla praktikována většinou vikingských osadníků. Usadili se na mysu na jižním pobřeží Islandu, později byl nazván Ingólfshöfði nebo Ingólfurův mys. Také Hjörleifur přistál na jižním pobřeží, ale o něco dále na západ než Ingólfur. Tento mys byl později nazván Hjörleifshöfði nebo také Hjörleifurův mys (poblíž dnešního města Vík). Když se prozatímne usídlili, byl zabit Hjörleifur irskými otroky, kteří se s ním plavili na jeho lodi a usadili se jižně na ostrovech Vestmannaear. Když se tuto zprávu dozvěděl Ingólfur od svých otroků, vypravil se na cestu, aby našel svého pokrevního bratra a potrestal viníky. Nalezl je a jednoho po druhém zabil.

Příští zimu našli dva z Ingólfurových otroků záručně domu, které byly vyplaveny na jihozápadním pobřeží. Když přišlo jaro, vzal Ingólfur svou rodinu, která nyní zahrnovala také ženy, a zamířil na místo, kde byly jeho záručně nalezeny. Jak slíbil, vystavěl zde svůj dům a nazval toto místo Reykjavík (Zakouřený záliv), neboť z blízkých horkých pramenů stoupala bílá oblaka páry. Potom si přivlastnil velkou část krajiny na jihozápadě, kterou později rozdělil mezi členy své rodiny, příbuzné a přátele. Dnes již není známo, jaký druh obydlí pro sebe osadníci postavili, jejich stavební materiál musel být velmi omezený i přes velké množství naplaveného dřeva kolem pobřeží. Při nejlepším mohla být první obydlí jen prostými domy.

Prvním stálým osadníkem na ostrově se tak stal Ingólfur Arnarson, který vlastně započal obrovský exodus na západ přes nepokojné moře a který pokračoval dalších 60 let. Podle Landnámabóku jej na Island následovalo kolem 400 osob různého stavu a vlivu a kolem roku 930 byl odhadován počet obyvatel ostrova asi na 25 000. Mezi prvními přistěhovalci nebyli pouze lidé vysoce postavení a bohatí, ale též irští nevolníci, další skandinávští a keltští mořeplavci, dobrodruzi, prostí farmáři i obchodníci.

Jako první úspěšný osadník si své místo v historii získal Arnarson, který svou největší moc přenesl na svého syna Thorsteinna Ingólfssona. Ten založil první Thing (místní sněm) poblíž Reykjavíku, roku 930 byl jedním z hlavních zakladatelů Althingu (hlavního sněmu) a poté byl zvolen na jejich prvním sněmu v nížině Thingvellir východně od Reykjavíku prvním náčelníkem. To bylo v době, kdy se rodila nová republika a Island získal své místo ve společenství národů. Thorsteinnův syn se také stal nejvyšším náčelníkem Althingu, a když se první tisíciletí našeho letopočtu chýlilo ke konci, přenechalo pohanství svou půdu křesťanství.

Protože exodus nových osadníků pokračoval, rozrostl se počet osídlených míst kolem ostrova a země byla připravována pro kultivaci. První přistěhovalci přicházeli ve skupinách čítajících kolem 30 osob a byli vedeni nějakou autoritou, mužem nebo ženou. Každá skupina nebo rodina po příjezdu získala bohatství ve formě velké plochy krajiny, kterou rozdělili na menší části – farmy. Prvním úkolem bylo rozorot zem a pěstovat krmivo pro dobytek. Než začala zem rodit, osadníci se živili rybolovem, lovem a sběrem rostlin. Bylo zde dost místa pro každého, nikdo se nemusel usídlit v blízkosti někoho druhého. Hory a řeky oddělovaly osadníky a každá rodina nebo skupina blízkých rodin si mohla hledět svého bez zasahování druhých. Pomalu se začal vyvíjet systém třídního dělení a samozvaných náčelníků. Náčelníci, kteří zem vlastnili, zbohatli. Ti, kteří zem obdělávali, se stali farmáři.

Tato politika nevměšování však neměla dlouhého trvání, neboť si náčelníci začali uvědomovat své „já“. Bylo tedy jasné, že je potřeba ustanovit nějaká pravidla, která by řídila zájmy samovládců vyvíjející se po celé zemi, a schválit zákon, který by zajišťoval pořádek a spravedlnost. Vikingové byli

divoká, nezávislá rasa. Skupina Vikingů, která pocházela z francouzského pobřeží, odpověděla na otázku, kdo je jejich náčelníkem: „Jsme si všichni rovni“. Spojení vrozeného smyslu pro svobodu a rovnoprávnost bylo základním předpokladem pro vytvoření republiky nezávislých společenství.

Nejstarší demokracie světa

Pro zformování hlavního sněmu byly nutné dva základní požadavky: právní kodex a vhodné místo pro shromažďování. Do Norska odjel Úlfljótur, aby tam studoval obecné právo. Grímur geitskör (kozí bradka) byl vybrán, aby objel zemi se dvěma cíli, nalezení vhodného shromažďovacího místa a připravení společnosti pro první setkání Althingu. Grímur kozí bradka vybral překrásný Bláskógar (Modrý les), jižně od druhého největšího islandského jezera, 50 km východně od Reykjavíku.

Roku 930 se v Bláskógaru shromáždili všemocní pohanští duchovní vůdci (goðaróv), aby ustanovili první Althing. Název místa byl změněn na Thingvellir, což znamenalo Parlamentní planina, prvním mluvčím práva byl zvolen Úlfljótur a nejvyšším náčelníkem pak Thorsteinn Ingólfsson. Althing měl legislativní a právní moc, ale ne exekutivní. Ta byla dána místním duchovním vůdcům (goðarúm), což byla formální chyba, která měla nežádoucí vliv na pozdější události na Islandu. Světově nejstarší známý parlament byl ustaven národem čítajícím 25 000 obyvatel na vzdáleném ostrově na konci světa.

Norští emigranti, kteří se usadili na Islandu, byli pohané. Roku 1000 se sešli na výročním shromáždění Althingu, aby schválili právní dokument, kterým bylo přijato křesťanství jako protipól převládajícímu pohanství. To byl jeden z prvních větších milníků v historii Althingu, od té doby se stala výroční shromáždění Althingu každoročně jednou z největších událostí. Ze všech koutů země každé léto přijížděli Islandané do Thingvelliru na koních, aby se zúčastnili velkého shromáždění.

Cesta byla těžká a dlouhá. Bylo nutné přebrodit velké řeky, přejet hory a křížovat zrádné pustiny. Ale každý se chtěl shromáždění účastnit, protože při výročních shromážděních bylo rozhodováno o všech nejdůležitějších věcech života na Islandu. Byly zde vyhlašovány nové zákony a staré rušeny, vynášeny rozsudky, sjednávány svatby, prováděna obchodní jednání, směňováno, prodáváno a kupováno zboží, vyrovnávány nároky a protinároky, trestáni desperáti, napravovány křivdy, topeny nevěrné ženy, věci cti byly řešeny soubojem. Vybraný prostor byl dost veliký, aby vyhovoval velkému shromáždění a bylo zde dost místa i bohatá tráva pro koně, kozy a další domácí zvířata, které doprovázely muže, ženy a děti. Planina se stala obrovskou arénou s postavenými stany a stánky. Althing získával stále větší vliv na život Islandanů. Při jednom z prvních výročních shromáždění byly zrušeny souboje a zaveden soudní proces před porotou. Island byl první zemí, která to zavedla. Když byla největší moc udělena goðarúm, kteří byli pouze hlasujícími členy Althingu, byla korupce a nespravedlnost nevyhnutelná. Když byla v urovnávání stížností podvodnost samozřejmá, byla postihována křivda křivdou, zrada brala právo do svých rukou, stávala se divokým a krvavým aktem odplaty a často kulminovala do regulérních bitek mezi soupeřícími skupinami. Toto období volně spojených náčelnictví, které trvalo až do začátku 13. století, je známé jako období republiky.

Absence centrálního exekutivního sboru si vynutila zákony a soudy Althingu. Administrativní moc byla rozdělena mezi místní vůdce, kteří se brzy dostávali do sporu mezi sebou. Toto ukazovalo na formální chybu systému založeného na souhlasu mezi goðary, který až doposud fungoval dobře a

držel zemi pohromadě více jak dvě století. Konec nastal, když dynastické konflikty a soupeření mezi několika vládnoucími rodinami přecházely do nesmiřitelných sporů, které tlačily zemi směrem ke krvavé občanské válce.

Věk Sturlunga (1220-1264)

Počátek tzv. období Sturlunga se shoduje s koncem náčelnické epochy. Boj o kontrolu Islandu byl původně zuřivým zápasem o moc mezi vládnoucími aristokraty, kteří měli důležitý vliv na dění v zemi. Největší a nejmocnější rodinou byla rodina Sturlungů. Během tohoto období Island upadal do silné anarchie, která byla způsobena vražednými spory. Denním pravidlem se stalo nevázané násilí a nezákonnost, každodenní život obyčejných mužů a žen byl ničen. Jedním z hlavních protagonistů v tomto dramatu byl historik, učenec a politik Snorri Sturluson, syn Sturly Thordarsona z Hvammuru, který se narodil roku 1179 a roku 1215 se stal mluvčím práva Althingu. Roku 1241 byl zabit svým politickým oponentem a bývalým zetěm Gissurem Thorvaldssonem.

Díky celkovému kolapsu republikového systému a následným bojům o moc upadla země do moci znepřátelených náčelníků, každý se svou vlastní bandou soukromých vojáků. S rostoucím násilím a anarchií se obyčejní Islandané dostávali do situace, kdy neměli žádný vliv. Mezitím se někteří z hlavních protagonistů ve stále pokračujícím boji o moc přidali k norskému králi Hakonovi, aby porazili své protivníky, především pak Snorriho Sturlusona, který se stal otevřeným nepřítelem norského krále. Po dohodě s králem byl Snorri vlákán do pasti a zabit v suterénu svého domu.

Smrtí Snorriho získal král výhodu proti znesvářeným náčelníkům a rychle upevnil svou moc přímou intervencí na Island. V letech 1262-1264 ztratili Islandané svou nezávislost přísahou věrnosti králi.

Období temna

Úpadek Islandské republiky, první svobodné republiky na světě, vedl k nadvládě Norska nad Islandem a byl následován staletím ohromného sociálního útisku a přírodních katastrof. Roku 1300 vybuchla neblaze proslulá sopka Hekla. Erupce byla doprovázena sérií silných zemětřesení. Byl zničen dobytek a velká část krajiny, propukl hladomor a epidemie. Následovaly další vulkanické erupce, Hekla vybuchla opět v roce 1341. Roku 1349 postihl Norsko mor a Islandané, závislí potravinově a materiálně na Norsku, museli snášet velkou nouzi. Situace se ještě zhoršila, když se roku 1380 dostalo Norsko a tedy i Island pod nadvládu Dánska. Dánové historicky neměli pocit spřízněnosti s Islandany, z jejich strany šlo tedy o zotročení. Roku 1389 vybuchla znovu Hekla a roku 1402 dosáhl na Island mor, na který zemřely dvě třetiny obyvatel.

Podmínky se zhoršovaly i v následujícím století, kdy došlo také k náboženskému konfliktu. Roku 1550 byla dánským králem proti vůli Islandanů vnučena Islandu reformace. Poslední katolický biskup z Hólaru Jón Arason, který horlivě bojoval proti reformaci a vměšování Dánů do církevních záležitostí, byl i se svými syny sťat. Dánsko na Islandu kontrolovalo všechny náboženské záležitosti, vnutilo lidem luteránství, jmenovalo biskupy a další církevní hodnostáře.

Roku 1579 začali napadat pobřeží Islandu angličtí piráti, roku 1627 je následovali piráti španělsí a plundrovali to málo, co ještě zbylo, zabíjeli muže, ženy i děti. Islandčané neměli armádu, která by kladla odpor nájezdníkům a bránila své lidi. Mnozí přežívali v jeskyních. Důsledkem těchto nešťastných událostí byla naprostá chudoba. Současně s touto lidskou krutostí vznikaly díky deštům přírodní katastrofy. Vulkanické erupce a silná zemětřesení neúprosně pokračovaly, a to v letech 1618, 1619 a 1625. Roku 1636 vybuchla Hekla, roku 1660 následovala erupce Katly. Popel z erupce Hekly se dostal až do Skotska a západního Ruska.

Roku 1602 vnutilo Dánsko Islandu nespravedlivé obchodní monopoly s devastujícími účinky pro zemi a její utiskovaný lid. Monopoly, které trvaly až do roku 1854, poskytovaly výlučná práva dánským a švédským obchodníkům, kteří neváhali využít situaci na Islandu. Roku 1662 bezmocný a na Dánsku závislý Island neochotně akceptoval absolutní monarchii, která byla již zavedena v Dánsku. Pro Islandčany, hrdé potomky Vikingů a milovníky svobody a nezávislosti, znamenala tato událost nejhlubší ponížení a beznaděj.

Další století také nebylo pro Island dobré. Po opětovné erupci Hekly roku 1693 a epidemii neštovic, která roku 1707 zpusťovala zemi a zabila třetinu obyvatel, následovala roku 1727 erupce Öraefajökull, roku 1732 zemětřesení, erupce Katly roku 1755 a všeobecný hladomor roku 1757. Převratné události nastaly roku 1783, kdy se na jihu otevřela země do 25 km dlouhé trhliny známé jako Lakagígar (Jezerní krátery). Z ní se po deset měsíců vylévala roztavená láva, které bylo přes 30 000 milionů tun, do ovzduší uniklo 90 milionů tun kyseliny sírové a škodlivých plynů. Následná zkáza byla tak nesmírná, že u dánských vládců v prvopočátku vyvolala lítost a začali dokonce uvažovat o přestěhování zbylého obyvatelstva na slatiny Jutského poloostrova v Dánsku. Po dlouhém utrpení Islandčanů byli Dánové nuceni roku 1787 částečně své obchodní monopoly zrušit.

Althing, který stále teoreticky existoval, byl roku 1800 zrušen královským dekretem a nahrazen nejvyšším soudním dvorem. Roku 1814 vystoupilo Norsko z unie s Dánskem a Island kupodivu zůstal pod nadvládou Dánů. Dlouhá staletí nadvlády Norska a útisk Dánskem jen upevnila vůli a odhodlání Islandčanů k znovunabytí své ztracené svobody. Začaly se zvedat hlasy po samosprávě, v Reykjavíku byl částečně obnoven Althing, zpočátku jen s poradní mocí. Další důležitý krok nastal roku 1854, když Dánsko odvolalo zbylá obchodní omezení, roku 1855 byla zavedena svoboda tisku a roku 1873 začal podporovat hnutí za nezávislost Jón Sigurðsson, velký učenec a politik, který vzdoroval Dánsku a bojoval za obnovu plné moci Althingu.

Nezávislost a rozvoj

Roku 1874 Island poprvé navštívil dánský král Christian IX. a předložil zde ústavu, která plně obnovovala moc Althingu a kontrolu islandských financí Islandčanů. Ústava byla později doplněna tak, aby částečně přenechala moc Islandčanům, ale rostoucí národnostní hnutí dosáhlo takové výše, že již nemohlo být ignorováno. Od 80. do 90. let 19. století probíhala masová emigrace Islandčanů do Severní Ameriky a Kanady. Roku 1903 bylo přemístěno ministerstvo pro islandské záležitosti do Reykjavíku a v jeho čele stanul Islandčan Hannes Hafstein. Roku 1904 byla založena islandská banka a roku 1911 univerzita v Reykjavíku. Od téhož roku mohl Island používat vlastní obchodní vlajku. Začátek nového století přinesl Islandu rozvoj rybolovu a větší ekonomickou prosperitu.

První světová válka do určité míry přispívala autonomistickým požadavkům Islandců. Vlivem válečné situace Dánové upustili od některých požadavků na Islandu. Změny v Dánsku se odrážely i na severském ostrově. Roku 1915 získal Island vlastní vládu i vlastní státní vlajku. Dne 1. 12. 1918 konečně uznalo Dánsko nezávislost Islandu, i když dánský král zůstal stále ještě i islandským králem. Roku 1920 byla přijata nová islandská ústava, která upřesňovala postavení vlády a Althingu.

Když v dubnu 1940 Německo napadlo Dánsko, nemohlo království dále plnit své povinnosti na Islandu. Potom dne 10. května 1940 obsadilo britské vojsko Island, aby překazilo pokus Hitlera převzít moc v této zemi. O rok později bylo britské vojsko vystřídáno vojskem Spojených států, které také na sebe převzalo vojenskou obranu Islandu. Strategická pozice Islandu byla dominantní jak v námořní tak i ve vzdušné cestě severním Atlantikem. V té době vytvořil Althing instituci regenta s odůvodněním, že dánská metropole nemůže Islandu vládnout.

Během druhé světové války, 17. června 1944, vyhlásil Island nezávislou republiku. V tento slavný den se tisíce Islandců shromáždilo na planině Thingvelliru, na místě starého Althingu, aby oslavili znovuzrození svého národa. O dva roky později byl Island přijat do Organizace spojených národů, stal se jedním ze zakládajících členů NATO a plnil své závazky s dalšími severskými zeměmi v Nordické radě.

Až do druhé světové války byl Island izolovanou a relativně ubohou zemí, která lákala pouze nemnoho návštěvníků a byla neznámou pro okolní svět. Zemědělství a rybolov byly primárními zdroji obživy pro chudé obyvatelstvo. Island nepostihla poválečná krize roku 1920, ale postihla ho celosvětová krize let třicátých. Díky rybolovu ji však přežíval zdárněji než většina ostatních zemí. Průmysl byl v meziválečných letech převážně potravinářský, strojírenský, textilní a stavební. V té době také přecházel obchod z dánských rukou k domácím obchodníkům. Situaci změnila okupace britským a poté americkým vojskem během druhé světové války, protože vytvořila nové pracovní příležitosti a obchodní možnosti. Rybolov, průmysl zpracování ryb a farmaření byly rychle mechanizovány, následovalo zvýšení produkce a export. Během několika desetiletí vyrostl opět islandský fénix z vlastního popela, nastalo nové období rozvoje a prosperity. Životní styl Islandců se změnil a po staletích ztrát a útisku začal poskytovat normální komfort a luxus, tak jak tomu bylo v ostatních západních zemích.

Jakmile Islandci začali cestovat za hranice a objevovat svět, začali zahraniční návštěvníci objevovat Island. Když Icelandair začal nabízet celonoční pobyty v Reykjavíku pro turisty cestující do nebo ze Spojených států, přilákal tento plán mnoho pasažérů. V relativně krátké době navštívilo Island velké množství turistů a náhle se malý, neznámý ostrov se studeným jménem stal turisticky velmi atraktivním.

Mnozí mohou argumentovat tím, že hlavním důvodem izolace ostrova po dlouhá staletí byla jeho vzdálená poloha uprostřed Atlantského oceánu pod polárním kruhem, která ho dělala nespolehlivě dostupným. Na druhou stranu tato izolace pomohla ochránit ostrov před přílišnou civilizací a jejími destruktivními silami. Díky tomu je Island obdařen jedním z nejčistších prostředí na světě a patří mezi nejatraktivnější světové turistické destinace.

Roku 1980 byla prezidentkou Islandu demokraticky zvolena poprvé v historii žena, divadelnice a literátka Vigdís Finnbogadóttir a v této funkci setrvala po čtyři volební období. Za její vlády nejen

vyhrály v letech 1985 a 1988 Islandčanky soutěž Miss World, ale roku 1986 také Island hostil historický summit Reagan-Gorbačov, který znamenal konec éry studené války.

Island je v současnosti označován za jedno z nejlepších míst na světě s vysokou životní úrovní a je uznáván jako strategicky důležitá a technologicky vyspělá evropská země, která úspěšně od roku 2008 bojuje i s následky globální finanční krize.

I – JAZYK

Islandština je nejarchaičtějším jazykem v germánské větvi indoevropských jazyků. Byla odvozena ze staré norštiny, která se na Island dostala v 9. a 10. století ze západního Norska při osídlování ostrova. Výslovnost a pravopis byly změněny, ale její stará gramatická struktura zůstala. Počátkem 19. století vypracoval dánský jazykovědec Rasmus Rask na základě staré islandštiny novou podobu spisovného jazyka a v roce 1918 byl vytvořen tradiční pravopis, který doznal menších obměn v letech 1929 a 1974. Islandština si díky svému izolovanému vývoji uchovala takřka nezměněný středověký flexivní ráz. Velký důraz je kladen na jazykovou čistotu, nářeční rozdíly prakticky neexistují. Dnes proto mohou Islandané bez problémů číst klasická díla jako ságy a eddy, které byly napsány před 800-900 lety.

Islandský jazyk je nejdůležitějším klíčem pro pochopení islandské kultury. Islandané si mohli zachovat svůj jazyk nedotčený díky svému horlivému čtení a studiu ság a též díky dlouhé izolaci ostrova. Poprvé se tento jazyk dostává pod tlak okolního světa až ve 20. století. Nicméně uvědomělé úsilí ochránilo jazyk před útoky zvnějšku, především před angličtinou. Nově vzniklá slova jako např. computer, film a televize byla přeložena do islandštiny pomocí vymyšlených logických slov: „tölva“ (číslicový procesor) pro computer, „kvikmynd“ (živé obrázky) pro hraný film a „sjónvarp“ (daleké vidění) pro televizi.

Islandština je vysoce ohebným jazykem jako latina a řečtina. Jednotlivá slova jako „kůň“ nebo „kniha“ dostávají různé formy a výslovnost podle svého postavení a funkce ve větě jako podmět, předmět přímý nebo nepřímý, jednotné nebo množné číslo, genitiv čili druhý pád apod. Např. „ulice“ se v islandštině řekne „gata“, název ulice zní tedy Lækjargata. Změní ale svou podobu na „götu“, pokud je toto slovo uvedeno v adrese, míní se tím umístění např. v čísle 9 (Lækjargötu).

Druhým jazykem, kterým mluví většina Islandanů, je dánština. Ve škole jsou dánština a angličtina určeny jako povinný druhý a třetí jazyk. Dalšími oblíbenými jazyky jsou němčina, francouzština, španělština a italština. Cizinec může mít zpravidla potíže v komunikaci, neboť jsou zde ještě oblasti, kde je možno domluvit se pouze pravou islandštinou. Je to běžné v odlehlých farmách a vesnicích, kde se většina obyvatel setkává jen s Islandany.

Technicky vzato, není zde ani stará ani moderní islandština. Je tu však tendence označovat období před a po reformaci. První tištěnou knihou na Islandu byl roku 1540 Nový zákon. Někdy je považován za nejranější moderní islandský dokument.

Islandská abeceda má 34 písmen. Obsahuje 10 samohlásek (krátké a dlouhé) a 5 dvojhlásek, typické jsou souhlásky s přídechem, přízvuk je na první slabice. Objevuje se střídání hlásek a přehlásek. Podstatné jméno rozlišuje 1. až 4. pád a 3 rody, člen určitý, který se užívá za i před jménem i s přivlastňovacími zájmeny, a přídavné jméno se s ním shoduje v čísle, rodě a pádu. Sloveso má poměrně odlišné osobní koncovky, tři způsoby (oznamovací, rozkazovací a konjunktiv), tři rody (činný, trpný a střední, tzv. medium, označující trpnost, vzájemnost a vzájemnost) a čtyři časy (přítomný a tři minulé, budoucí čas je vyjadřován přítomnými tvary nebo opisem).

Islandská abeceda obsahuje tři znaky, které se nacházejí na jejím konci a které z češtiny neznáme. Je to dvojhláska „æ“, která se vyslovuje „aj“, a pak dvě souhlásky. Souhláska „ð“ (někdy psáno též „đ“) nestojí nikdy na začátku slova a odpovídá znělému anglickému „th“. Souhláska „þ“ naopak nestojí nikdy na konci slova a odpovídá neznělému anglickému „th“. Dvojhláskou „th“ se v jinojazyčných textech také běžně nahrazuje při přepisu názvů islandských lokalit, což platí i o této publikaci. Otázky výslovnosti islandštiny však přesahují možnosti krátkého výkladu.

Osobní jména

Na Islandu se používá systém jmen podle otcovské linie. Příjmení dětí je obvykle zformováno z otcova, výjimečně z matčina, křestního jména, přidáním slova son – syn nebo dóttir – dcera. Např. syn muže, který se jmenuje Jón Pétursson, by se jmenoval příjmením Jónsson, zatímco jeho dcera Jónsdóttir. Kdyby se slečna Jónsdóttir vdala, nepřijala by manželovo příjmení, ale ponechala by si svoje. Tento zvyk často způsobuje mnoho zmatků, a to hlavně v zahraničí, např. když se manželé v hotelu zapisují pod různými jmény. Jen zřídka nejsou lidé pojmenováni podle zmíněného systému. Islandské oslovení pan, paní a slečna zní Herra, Frú a Ungfrú/Fröken.

Zajímavostí je islandský telefonní seznam, který je abecedně řazen podle křestních jmen. Pro úspěšné hledání v něm je proto nutné znát obě jména.

J – NÁBOŽENSTVÍ

První vikingští osadníci uctívali norské pohanské bohy, především Odina (Wotan) a Thora. První misionáři přišli na Island kolem roku 981 a křesťanství se stalo oficiálním náboženstvím roku 1000. Obrácení obyvatel na křesťanství bylo rychlé a bez zvláštních událostí. Později byla ustanovena dvě biskupství, na jihu Skálholt a na severu Hólar. Před reformací byl biskup ze Skálholtu nejbohatším a nejmocnějším mužem v zemi.

Po reformaci roku 1550 se národním náboženstvím stalo evangelicko-luteránské náboženství a dnes jej vyznává 93% populace. Nicméně aktivně vyznává tuto víru mnohem méně lidí, řada Islandců navštěvuje kostel pouze o Vánocích. Na Islandu je mnoho luteránských kostelů a bohoslužby jsou slouženy každou neděli, hlavní katedrála se nachází v Reykjavíku. Jsou tu také malé katolické komunity, římskokatolický kostel Krista krále (Kirkja Krists konungs) se nachází rovněž v Reykjavíku a mše svatá v angličtině je zde sloužena každou sobotu.

Na Islandu je i řada kostelů pro jiná vyznání a působí tu několik dalších významných náboženských organizací jako např. Svědci Jehovovi a bahaisté. Bahajismus je náboženské učení odvozené od dřívějšího bábismu, bylo založeno ve 2. polovině 19. století v Íránu Husajnem Alí Baháúlláhem (1817-1892), který byl žákem náboženského revolucionáře Bába.

Islandský kostelík

Baháismus spojuje doktríny největších světových náboženství do univerzálního učení zahrnujícího duchovenstvo a veškeré náboženské obřady. Z islámského základu vychází ústřední myšlenka, že všechna náboženství jsou v podstatě tatáž a že existuje jen jediný Bůh. Cílem tohoto náboženství je světový mír a konečná jednota lidstva. Bahaistické náboženství má své stoupence po celém světě a je řízeno z Haify v Izraeli, vyznavači bahaistické víry jsou pronásledováni ortodoxními šíitskými muslimy.

K – JÍDLO A STRAVOVÁNÍ

Ve většině měst, v hotelích a rekreačních střediscích jsou kvalitní restaurace, které mají v nabídce velké množství různých druhů jídel, od islandských pokrmů z ryb a horských jehňat až po speciality např. japonské či indiánské. K dispozici jsou četné pizzerie, obchody s hamburgery a další místa rychlého občerstvení. Menu je většinou v islandštině, ale řada restaurací a hotelů předkládá dvojjazyčné nabídky, převážně v angličtině nebo němčině.

Oficiální klasifikace restaurací zde neexistuje. Islandská asociace hotelů a restaurací vydává publikaci Dining and Wining, která popisuje jednotlivé restaurace podle typu a nabízených specialit. V další vydávané publikaci Restaurace na Islandu (Veitingahús á Íslandi) jsou informace o 125 restauracích po celé zemi (jméno, adresa, telefonní číslo, počet míst atd.).

Potraviny na Islandu jsou značně drahé. Jsou všeobecně vysoké kvality a připravované za přísných hygienických podmínek. Island má velmi přísná nařízení, pokud jde o obchodování a uskladňování masa. Používání hormonů je přísně zakázáno. Z obavy kontaminace je dovoz masa na ostrov zakázán. Chov ovcí má na Islandu počátek v době osídlování, což vysvětluje vysokou spotřebu jehněčího. Ovce jsou tradičně v létě vyháněny na horské pastviny, kde se volně pasou.

Turistické menu

Turistické menu je nabízeno během léta, od začátku června do poloviny září, s důrazem na dobré jídlo za rozumné ceny. Nabízí se v mnoha restauracích a hotelích po celé zemi. Pro děti od 6 do 12 let platí 50% sleva. Také v Reykjavíku je řada restaurací a hotelů, které toto turistické menu nabízejí. Islandská asociace hotelů a restaurací vydává publikaci, kde je seznam všech restaurací a hotelů po celé zemi, které je poskytují. Jsou k dispozici v informačních centrech, cestovních kancelářích nebo v sídle Asociace hotelů a restaurací na Hafnarstræti 20.

Tradiční islandské jídlo

Na Islandu jsou stále živá jídla dle starých tradičních receptur již z doby osídlování. Skvělý armatur nebo v syrovátce naložené jídlo, tzv. thorramatur, jsou oblíbené zejména v zimním období. Běžnými pokrmy jsou seytt rúgbrauð (žitný chléb vařený v přírodním horkém prameni), harðfiskur (sušená ryba), slátur (krvavé jelito) a lifrarpylsa (játrový salám). Občasným pokrmem je hangikjöt (uzené jehněčí) nebo flatkökur (žitný lívanec). Každodenním jídlem jsou především ryby a skopové či jehněčí maso.

Harðfiskur je na vzduchu vysušená treska, která se prodává ve vakuově uzavřeném plastovém obalu. Další rybou je saltfiskur (solená treska). Hakárl je shnilé žraločí maso, které je před požitím zakopáno měsíce v zemi a je doprovázeno odporným zápachem. Je tedy nejlépe jej konzumovat se šnapsem. Hangikjöt (uzené jehněčí) je každoročním banketním jídlem. Svið (opalovaná ovčí hlava) je jídlo, jehož počátky sahají až do doby Vikingů. Súrsaðir (v syrovátce naložená beraní varlata) se též pravidelně podává na banketech a Islandčané jej považují za delikatesu. K oblíbeným jídlům na Islandu patří také ptáci a drůbež, zvláště pak papuchalci.

Islandčané mají v oblibě též cukroví a zákusky. Skyr je zkysaný výrobek z ovčího mléka, silně připomínající jogurt. Islandčané jej konzumují jako přesnídávku nebo dezert s cukrem a zmrzlinou. Islandský sýr (ostur) je vydatný a ve skvělé kvalitě, ovšem je drahý. Je zde široká nabídka čerstvých mléčných výrobků. Hojně zastoupeno je mléko, např. tučné mléko (nýmjólk), nízkotučné mléko (léttmjólk), sbírané mléko (undanrenna), silně kyselé mléko (súrmjólk), acidofilně-bakteriální mléko (ab mjólk), které připomíná jogurt, dále je to máslo (smjör), jogurt (jógúrt), smetana (rjómi), margarín (smjörlíki) a kyselá smetana (sýrður rjómi). Skvělým nápojem je mléko smíchané se studenou vodou, do kterého se přidává sůl a nasekaná petržel.

Vodu (vatn) lze také považovat za islandskou specialitu. Je to požehnaný dar matky přírody, čirá, čistá, lehká, s úžasně svěží chutí. Pitná voda se na Islandu získává z přírodních pramenů z hloubi země. Je to to nejlepší, co může Island nabídnout a navíc je zadarmo. Místní variantou šnapsu je pálené víno brennivín, které je známo díky jménu na vinetě Svarti Dauði (Černá smrt). Vyrábí se zde i lehké pivo (bjór), ale v nabídce jsou též některé zahraniční druhy.

L – ISLANDSKÁ VLNA

Islandská vlna představuje tradici a kvalitu trvající déle než jedenáct století. Když roku 874 přijeli na ostrov první vikingští osadníci, přivezli s sebou dva druhy domácích zvířat, které dodnes zůstaly jedinečné ve zvířecí říši. Jde o islandského koně a islandskou ovci, oba měly stejně velký vliv na historii a vývoj země jako samotní lidé.

Ovce

Od samého počátku se Islandčané účastnili neúprosného boje naučit se žít s nevlídností drsného prostředí. Jestliže kůň byl silou dopravní a pracovní, ovce byly klíčem k přežití, jejich maso poskytovalo generacím Islandčanů obživu a jejich vlna je chránila před chladem drsného severského klimatu. Bez ovcí by Island zůstal neobydlený.

K Islandu neoddělitelně patří ovce

Středověké ságy byly inspirovány heroickými činy a velkou odvahou, ale vyskytují se v nich i zmínky o snahách, které se týkaly denního života, např. o stříhání, předení, mykání a pletení, tedy o řemeslech, která se stala tradičními a jen málo se plynutím času změnila.

Jako plemeno jsou islandské ovce jedinečné, ryze chovu byla po staletí izolace chráněna od kontaktu s jinými plemeny. Důkazem je vlna, která se zde vyrábí. Nemá nikde konkurenci. Vytvořila se po 1100 zim, když byla vystavena krutosti subarktického klimatu. Je tvořena dvěma druhy vláken, hrubými a jemnými. Zatímco ta první jsou dlouhá, hladká, pevná a vodu odpuzující, ta druhá jsou měkká s výbornými izolačními vlastnostmi, takže zabraňují pronikání chladu. Připomínají mohérovou vlnu.

Závazek kvality

Další vlastností islandské ovce je její přírodní zbarvení. Černá, šedá, béžová a hnědá, ale i obvyklá bílá jsou barvy, které dodnes dodávají pletenému zboží zvláštní symboliku. Každá barva má svůj význam a výklad:

barva písku – to je stezka pouští všedních dní

barva půdy – dává člověku pocit bezpečí

barva šedá – barva popela: kolika snům shořela křídla

barva černá – je v ní obava, skrytý strach, že se někdo nevrátí ze světa, muž z moře apod.

barva bílá – špinavě bílá jako zpěněná řeka, která všechny ty obavy odnesla pryč

Jedním z nejznámějších příkladů je LOPI svetr. Zatímco technologie pletáren se od doby vikingských osadníků hodně změnila, závazek Islandců dodržovat tradici a kvalitu nikoliv. V době, kdy se výroba koncentruje do rostoucích koncernů, výroba vlny je produktem přátelského prostředí, rozvíjeného staletími součinností člověka s přírodou. Není tedy překvapením, že jsou v tamních manufakturách používány pouze přírodní energetické zdroje jako je geotermální a vodní energie. A stejně jako v celé historii, tak i dnes se islandské ovce volně pasou na širých pláních nedotčené panenské země, což se také odráží v kvalitě jejich vlny. Ke spřádání se používá jen nejlepší vlna. Kupuje se přímo od farmářů a je ohodnocena experty stupněm kvality ještě před tím, než se pere v prádelnách po celé zemi. Další fází je základní zpracování, během kterého se v minimální míře používají chemikálie a čisticí prostředky, tak aby bylo zabezpečeno udržení přírodního tuku. Vlna zůstává taková, jakou ji chtěla mít příroda, teplá, lehká a vodu odpuzující. Pro předení je vybírána jen ta nejkvalitnější vlna, aby mohla být upředena co nejlepší LOPI příze. Široká škála výrobků je pletena s použitím vzorů navržených islandskými návrháři, jejichž fantazie a schopnost začlenit přírodu a krajinu země do svých prací jim získaly mezinárodní uznání.

Přirozená volba

Zvláštní vzory LOPI pletených výrobků tedy v sobě odrážejí vliv islandské země, hory, vodopády a horké prameny. Jistě si dokážeme představit, jak islandské ženy drží jehlice v rukou a hovoří při tom s mořem, větrem, sněhem a půdou svých předků jako staré vědmy. Ten, kdo odjíždí na moře, jenom zamává, ten, kdo zůstane, rozsvítí lampu, přede vlnu, stáčí přadeno a motá niť. Tak to je napsáno v tradičním vzoru islandských svetrů tajemnými vlněnými písmeny. Pletené výrobky jsou měkké, pevné a komfortní. Jsou přirozenou volbou jako dar nebo trvalá vzpomínka na návštěvu jedinečné země. Žádný návštěvník by bez nich neměl odjet.

M – LITERATURA

Rané práce

Nejranější formou tvorby ve staré norské literatuře byla, počínaje 8. stoletím, skaldská poezie. Byla skládána a recitována skandinávskými dvorními básníky, kteří se nazývali skaldové. Básně všeobecně velebily krále a jejich činy, skaldové pak očekávali odměnu a přízeň. Aby nahradili banalitu a jednotvárnost obsahu a možný nedostatek přesvědčivosti, uchýlovali se skaldové ke komplikovaným literárním formám jako např. k používání znělek, pracných metafor, aliterací a rytmtů, zatěžovali básně ozdobným slohem a zvuknými metry. Nejznámějším skaldem byl Viking Egill Skalagrímsson, který se později stal hrdinou Egils ságy, jedné z nepřekonatelných islandských ság.

Když byl Island osidlován, někteří z rodin skaldů pravděpodobně emigrovali na Island a skaldský žánr se stal jedinou formou literárního vyjadřování, která byla zdejšími osadníkům známa. Ale protože Islandané neměli krále, které by velebili, zachovávali užitečnou tradici komponováním básní a chvalozpěvů o jiných skandinávských králích, stejně jako o králích anglických i dalších, na jejichž dvory měli přístup. Podobně jako irští bardí a evropští trubadúři i skaldové putovali od dvora ke dvoru a z místa na místo.

Jedním z nejpozoruhodnějších děl tohoto období, vytvořených Islandanem, byla Heimskringla (Okruh světa) od Snorriho Sturlusona, který byl též autorem prózy Edda a řady islandských ság. Heimskringla je skvělá historie norských králů od prehistorické doby, která byla napsána v letech 1225-1235. Počátek psaní na Islandu je datován do období, kdy se prozaická Edda, známá také jako Snorriho Edda, stala součástí literatury.

Ságy a Eddy

Během prvního období uplynulého milénia byla napsána největší islandská literární díla, ságy a Eddy. Ságy byly prózy ve stylu výpravné epiky, která hrála prim ve Skandinávii a zvláště pak na Islandu od 11. až do poloviny 14. století. Jejich prostředí bylo převážně historické a předmětem jejich zájmu byly obyčejné historické či legendární postavy nebo celé rodiny. Ságy také obsahovaly informace o událostech, které se skutečně staly a jejich popis. Jejich styl byl často ponurý a vážný, ve všech je velmi silný epický element. Líčí události, které se staly na Islandu v období osidlování v letech 874-930 a pak až do roku 1000. Mezi nejslavnější islandské ságy patří Laxdæla saga (dynastická romantická kronika napsaná kolem roku 1245), Njáls saga (trilogie, rodinná sága napsaná kolem roku 1280), Eyrbyggja saga (rodinná sága zabývající se mytologií a náboženskou vírou prvních Islandanů napsaná v první polovině 13. století), Hrafnkels saga (biografie napsaná kolem roku 1300), Egils saga (rodinná sága napsaná pravděpodobně Snorri Sturlusonem kolem roku 1230), Grettis saga (napsaná kolem roku 1300) a Sturlunga saga (historická kronika).

Eddy se mohou rozdělit do dvou skupin označovaných jako starší Edda a mladší Edda. Starší Edda nebo také Poetická Edda je monumentální literární sbírka 34 mýtických a heroických básní. Mladší Edda nebo též Prozaická Edda je jedním z nejdůležitějších děl Snorriho Sturlusona napsaných kolem roku 1222. Je to částečně souhrn norské mytologie a částečně pojednání na téma umění islandských básníků. Zajímavá u těchto děl je skutečnost, že jsou to díla domácí. Byla napsána v době, kdy v Evropě byla všechna důležitá učená díla vytvářena pouze v latině. Latina zabraňovala obyčejným a prostým lidem, aby studovali a uvědomovali si kulturu, která byla původně výsadou vyšších tříd. Islandské ságy a Eddy i jiná historická díla byly všemi Islandčany čteny nebo se učený z paměti, poskytovaly jim informace o jejich předcích a umožnily jim proniknout do jejich minulosti.

Čtení a recitování ság a Edd bylo součástí denního života, byl to způsob, jak zmírnit nudu při dlouhých temných nocích či jak zpříjemnit tvrdou práci během dne. Tradičně, když muži a ženy pracovali, jeden z nich četl nebo recitoval pasáže ze ság, Edd a dalších básní nebo příběhů, aby potěšil ostatní. I v zimě se členové rodin shromažďovali ve svých příbytcích, aby poslouchali toho, kdo jim četl příběhy o jejich předcích a aby byli inspirováni jejich heroickými činy. Často po recitaci nebo během přestávky mezi sebou diskutovali o popsáných událostech a charakterech a vyjadřovali svůj vlastní názor na ně.

Počet ság se pohybuje kolem 40 a některé z nich jsou brilantními literárními díly světové literatury. Každá postava je nejprve představena a poté je během celé příběhové linie prezentována velmi detailně i s rodokmenem. Toto byl jeden ze způsobů, jak udržet zážitky minulosti a jejich hodnotu při životě. Autoři ság se zpravidla vyhýbali nadsázce nebo lichocením a místo toho používali střídmy a zdrženlivý styl. O tom Snorri Sturluson řekl: „Nadsazená chvála je ponižující pro příjemce.“

Eddu a mnoho ság sepsal právě Snorri Sturluson (1179-1241), který byl historikem, básníkem a politikem. Byl obávaným pohlavárem a vznešenou postavou ve středověké norské literatuře. Napsal královskou ságu Heimskringla a řadu dalších skvělých ság. Snorri byl v té době nejvlivnějším a nejmocnějším mužem se silnou zálibou v moci a politice. Zapletl se do mnoha nebezpečných intrik jak na Islandu, tak i v Norsku. Nakonec byl ve sklepě svého domu v Reykholtu zabit svými politickými odpůrci s tichým souhlasem norského krále.

Historická díla

Historická díla jsou také významnou součástí rané islandské literatury. Ságy byly jedinou možností, jak zapsat události a konflikty spojené s počátkem Islandu. Mezi nejdůležitější historická díla patří Íslendingabók (Kniha Islandčanů), která byla napsána roku 1130 Ari Thorgilssonem, Landnámabók (Kniha osadníků) o prvních osadnících a Heimskringla (Královská sága) od Snorriho Sturlusona z období kolem roku 1230. Tato díla odrážejí heroický boj za ustanovení republiky místo království. Dějiny Islandu se staly historií obyvatel, nikoliv však historií království.

Zlatý věk islandské literární činnosti dosáhl svého vrcholu během 13. století. Poté nastalo pro Island a Islandčany dlouhé období ohromných přírodních katastrof a utrpení, v jehož průběhu nebyla napsána žádná důležitá díla kromě Passíusálmar (Pašijový chvalozpěv) od Hallgrímura Péturssona (1614-1674). Je dodnes velmi populární a tyto pašije jsou zpívány při bohoslužbách v celé zemi.